

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

35 (412), 30 серпня — 5 вересня 2007

Фото Олександра Литвиненка

ДЕНЬ ЗНАНЬ: НЕ ХОЧЕШ ВІДСТАТИ ВІД ЖИТТЯ — УЧИСЬ!

VOX POPULI

Отже, з нагоди Дня знань "Слово Просвіти" дізнавалося у киян, чи досконала наша система освіти, у чому її переваги і вади.

- 1) Чи любите Ви навчатися?
- 2) Чи є у Вашій родині школярі або студенти і які радощі та прикрощі маєте з цього приводу?
- 3) Ваші зауваження і побажання до системи освіти України

Надія, студентка:

1) Дуже люблю навчатися, ще в школі вчила більше, ніж вимагали. Вступивши до ВНЗ, зрозуміла, що знати більше, ніж треба — це норма. Намагаюся не заучувати, а вникати у складні предмети, бо знаю, що це мені знадобиться у майбутньому. А якщо навіть не знадобиться, то точно знаю, що зможу зрозуміти будь-що. Зараз, до речі, вчитися простіше — є комп'ютери, Інтернет, та й книжок побільшало. Аби бажання було.

2) Окрім мене, навчається ще моя сестра, але в іншому ВНЗ. Бачу, що їй складно, вона — майбутній архітектор. Мабуть,

Свято 1 вересня завжди залишається у пам'яті кожної людини. Дехто асоціює його зі шкільними роками, комусь більше запам'ятались роки навчання у ВНЗ, а може, молодий учитель більше хвилювався, коли сам вперше йшов на свій власний урок. Втім, 1 вересня — це всенародне свято, адже тільки завдяки знанням людина досягла сучасного розвитку.

найбільше прикрощі від того, що не завжди можеш знайти спільну мову з викладачем. А це конфлікт, який може навіть відбити інтерес до предмету. Іноді хочеться більш творчого підходу, а не шаблонного графіка вивчення теорії.

3) Хотілося б, щоб покращилась якість вивчення іноземних мов, бо зараз знання англійської — це навіть не бажана умова, а стандартна під час прийняття на роботу. А ще було б чудово, коли б після випуску ВНЗ влаштовував своїх студентів на хороші робочі місця, де потрібні молоді спеціалісти.

Олена, студентка:

1) Не сказала б, що люблю навчатися. Скоріше, мені доводиться це робити, адже розумію, що не кожному випадає шанс здобути вищу освіту у престижному ВНЗ, і я повинна скористатися ним — заради того, аби у майбутньому мати нормальну роботу. Сам процес навчання не приносить задоволення, а от якщо щось стає в пригоді на практиці, тоді оцінюєш усе зовсім по-іншому.

2) Я — студентка, і прекрасно знаю, що навчання — це дороге задоволення. Шанс потрапити на бюджетне фінансування за надто малий для людини без зв'язків і грошей, а вчитися на контрактній основі — не

кожний потягне. Мені допомагають батьки. А щодо системи освіти, гадаю, що занадто мало часу відводиться на спеціальні предмети професійного спрямування, студенти вчать "по верхах" і, таким чином, спеціалісти іноді випускають без особливих знань та навичок. Але, з іншого боку, предмети добирають так, що студент розвивається і не має того вузького обмеження, тобто, має можливість бути всебічно обізнаним.

3) У мене одне-єдине побажання — щоб студентам не змінювали так різко систему навчання, як це було з Болонською системою освіти, коли дехто втрапив дипломи з відзнакою, дехто з'їхав на трійки та двійки, а когось і зовсім відрахували з ВНЗ. Зміни треба впроваджувати поступово, і обов'язково роз'яснювати це як викладачам, так і студентам.

Закінчення на с. 6

СПРАВИ ОСВІТЯНСЬКІ

6-7

ЧИ ПОТРІБНА КРАЇНІ КНИГА?

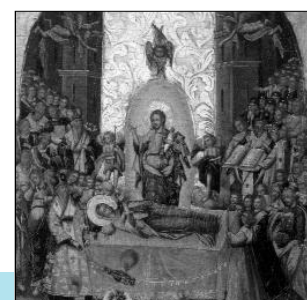
8-9

ДИСИДЕНТ У НАУЦІ

12

ТРЕТІЙ СПАС

14

Добровільні пожертви

"На Кобзареву Церкву":

МБФ "Українська Родина"

Р/р № 26045200145101

в Подільській філії АКБ "Київ",

МФО 320401 ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 824 893 грн. 00 коп.

СОЛОВЕЦЬКА УКРАЇНА

Продовження. Поч. у ч. 33

Юрій ШАПОВАЛ,
доктор історичних наук, професор

ЩО РОБИТИ З В'ЯЗНЯМИ?

Фактичним імпульсом до розстрілів було те, що з весни 1937 року внаслідок різних операцій НКВС у таборах опинилось 700—800 тисяч осіб. Величезну кількість ув'язнених треба було терміново задіяти, не дати їм “простоявати”.

І рішення почали шукати. Перше, чимало таборів розширювалося, виникали табори-монстри. По-друге, вирішили збільшити лісозаготівлі, що не потребували високої кваліфікації в'язнів і водночас охоплювали значну їх кількість.

16 серпня 1937 року з'явився наказ № 078 про створення нових лісозаготівельних таборів: Тайшетського, Томськ-Асинського, Куломського, Усть-Вимського, Івдельського, Каргопольського, Локчимського. Лісовий сектор ГУЛАГу було реорганізовано у Лісовий відділ ГУЛАГу НКВС. Начальника ГУЛАГу зобов'язували організувати підготовчі роботи з розрахунком прийому до 1 жовтня 1938 року не менш як 5 000 ув'язнених у кожному таборі. У наказі окремо підкреслювалося: “Роботи 4 кварталу 1937 року організувати з розрахунком прийому до 1 січня 1938 р. не менше 15 000 ув'язнених у кожному таборі з тим, щоб з початком 1938 року табори приступили до основних лісозаготівельних робіт”. За давно заведеною традицією, не забували автори цих новацій і про використання праці в'язнів на будівництвах, що опинялися у “прориві”.

13 жовтня 1937 року за підписом заступника М. Єжова старшого майора держбезпеки М. Рижова з'явився наказ № 0122, підготовлений у зв'язку з організацією низки нових виправно-трудових таборів НКВС і необхідністю “встановлення обмежень під час відправки особливо небезпечних злочинців в окремі ВТ табори НКВС”. Надзвичайно цікавим було саме по собі це регулювання. Наприклад, такими, що не підлягали направленню у Бамлаг, Дмитлаг, Темлаг, Дальлаг, Вяземлаг, Калуглаг, Волголаг, Самарлаг НКВС та на деякі інші будівельні об'єкти, були особи, яких засудили за зраду батьківщини, терор, шпигунство, диверсію, бандитизм і збройний розбій, “контрреволюційну троцькістсько-зинов'євсько-бухаринську діяльність” (троцькісти, зинов'євці, бухаринці, праві), “керівники й активні члени контрреволюційних фашистських і націоналістичних угруповань і організацій”, керівники повстанських організацій і колишні білогвардійці, іноземні піддані. Фактично це означало, що режим вже наперед визначав долю тієї або іншої категорії в'язнів. Скажімо, до Белбалтлагу НКВС не могли потрапити засуджені за зраду батьківщини, шпигунство, а також фіні і карелі.

Характерним є один з пунктів цього наказу, за яким засуджених за “троцькістсько-бухаринську діяльність”, зраду батьківщини, шпигунство, терор і диверсію слід було “направляти, незалежно від працездатності, до Севвостлагу та Ухтпечлагу (Воркута) за персональними нарядами ГУЛАГу”.

У цьому самому наказі також зазначалось, що у новостворені табори НКВС “направляються засуджені Спецтрійками УНКВС у порядку наказу НКВС № 00447, за другою категорією, незалежно від працездатності. Також направляються й інші категорії засуджених із дотриманням порядку підбору за наказом № 045”.

У жовтні 1937 року М.Єжов змінює наказ № 00169 від 8 травня 1935 року, виданий Г. Ягодою. На-

казом № 0128 (від 21 жовтня 1937 р.) всі виправно-трудові табори було підпорядковано безпосередньо ГУЛАГу НКВС.

Нарешті, ще один наказ — цього разу кінця 1937 року, а саме № 0152 від 11 грудня. Цей документ визначав розгортання робіт з будівництва тюремних корпусів для утримання засуджених. Воно належало до “першочергових об'єктів будівництва, здійснюваного в системі НКВС”. Було встановлено термін надання проектів і кошторисів зведення нових тюремних корпусів — 5 лютого 1938 року.

Для України 1937 рік приніс значне збільшення кількості заарештованих, а відтак і ув'язнених. Відкривали нові тюрми, зокрема ті, що були законсервовані. Статистика свідчить, що у другому півріччі 1935 року порівняно з першим півріччям цього ж року кількість справ, які розглядали спецколегії обласних судів, збільшилась на 95,9 %. Переважна більшість засуджених проходила за обвинуваченнями у “контрреволюційній” та “троцькістській” агітації. За офіційними відомостями, 1935 року в Україні було заарештовано 24 934 особи, 1936 — 15 717, 1937 — 159 573, 1938 — 108 006, 1939 — 12 000, 1940 — близько 50 тисяч.

Для того, щоб уявити загальну картину репресій, до цих цифр слід додати кількість ув'язнених у внутрішніх тюрмах НКВС (а вони були переповнені), проаналізувати смертність у таборах (за деякими даними, 1936 року вона становила 2 %, 1937—1938 років — 6—7 %), додати кількість репресованих селян, а також депортованих.

Про репресивні акції НКВС УРСР систематично інформував ЦК КП(б)У. Туди лише протягом 1937—1938 років, за неповними даними, було надіслано понад 100 повідомлень, до багатьох з яких додано протоколи допитів обвинувачених.

Однак 1937 року вирішено не лише задіяти в'язнів у різних видах праці, а й водночас “почистити” табори. Рішення про знищення в'язнів було ухвалено московським керівництвом у серпні 1937 року, його відразу почали виконувати, розстрілявши не менше 30 000 в'язнів.

На осінь 1937-го у багатьох соловчан терміни ув'язнення закінчувались. Треба було вирішувати, що з ними робити, оскільки вихід на волю людей, засуджених переважно за політичними статтями, був небажаний для режиму. 16 серпня з'явилась спеціальна директива Миколи Єжова за № 59190: “1. 3 25 серпня розпочати й у двомісячний термін закінчити операцію репресування найбільш активних контрреволюційних елементів з числа утримуваних в тюрмах ГУДБ, засуджених за шпигунську, диверсійну, терористичну, повстанську і бандитську діяльність, а також членів антирадянських партій (троцькістів, есерів, грузмеків, дашнаків, ітихатистів, мусаватистів тощо) та інших контрреволюціонерів, які проводять у тюрмах ГУДБ активну антирадянську роботу”.

У Соловецькій тюрмі ГУДБ репресуванню піддати також бандитів і карні елементи, які ведуть у тюрмі злочинну роботу.

2. Всі перераховані контингенти після розгляду їхніх справ на Трійках при УНКВС підлягають розстрілу.

3. Вам для Соловецької тюрми затверджено для репресування 1200 осіб”.

ТЮРЕМНІ СПРАВИ

Українці перебували на особливому обліку у таборі й були предметом окремої уваги спеціальних підрозділів ГУЛАГу, таких, як, скажімо, Секретно-політичний відділ 3-ї частини 8-го Соловецького відділення ББК НКВС. “УНКР” — ця аббревіатура, що означала “Українська націоналістическая контрреволюция”, можна зустріти на більшості службових секретних документів, пов'язаних із долями в'язнів-українців.

З початком 1937 року тюремне керівництво вирішило структурувати ті оцінки, думки, судження, які висловлювали в'язні у своєму середовищі. В одному з агентурних повідомлень від 23 лютого 1937 року є такий висновок: “Стає очевидним, що у Кремлі (ідеться про центральну частину Соловецького монастиря — Ю. Ш.) існує українська фашистська організація”. В іншому повідомленні у березні 1937-го підкреслювалось: “Видно, що існує якась група — частину її членів ми знаємо — що згуртувалась як внутрішня еміграція, і живе яскраво визначеним і глибоко вкоріненим фашистським духом”. (Надзвичайно симптоматичним є поняття “внутрішня еміграція”, яке подолає часові бар'єри і буде одним із ключових, коли комуністичний режим пізніше визначатиме “статус” дисидентів в СРСР).

Та перед тим, як чинити розправу, режим мусив бодай формально її виправдати. Тому вирішили створити нові справи, тепер уже тюремні. Їх створили, поклавши в основу доноси інформаторів. Збереглась складена навесні 1956 року, тобто під час хрущовської “відлиги”, довідка, що фіксує механізм, за яким здійснювали репресивні акції проти соловецьких в'язнів: “Щодо осіб, які перебували в ув'язненні у Соловецькій тюрмі чи Соловецьких ВТТ, попереднє розслідування не проводилось, а за агентурними відомостями або за довідкою із старої слідчої справи виносились на засідання Особливої трійки, яка й ухвалювала своє рішення”. Ці матеріали стали основою для тюремних справ, а також “розстрільних” протоколів засідання особливої трійки Управління НКВС у Ленінградській області, на підставі яких, власне, і відбулася каральна акція.

Як правило, тюремні справи починаються довідкою за підписом начальника Соловецької в'язниці Івана Апетера і його заступника Петра Раєвського. Перший до свого призначення на Соловки, 1934 року, був начальником Санітарно-курортного відділу НКВС СРСР. Невдовзі після розстрільної акції, а

Пам'ятний камінь на місці, де розстрілювали соловецьких в'язнів у Сандармосі

саме 26 грудня 1937 року, його звільнили з органів НКВС, а 22 серпня 1938 року засудили до страти.

П. Раєвського звільнили з посади начальника Соловецької в'язниці особливого призначення у жовтні 1938 року. Відтоді він працював начальником Новочеркаської в'язниці НКВС. 10 листопада 1939 року його заарештували і невдовзі розстріляли.

Ось як, наприклад, виглядала довідка на Леся Курбаса, підписана І. Апетером та П. Раєвським: “Являясь одним из руководителей к.-р. организации “УВО”. Был связан с Тумским (ідеться про О. Шумського — Ю. Ш.) и др. видными к.-р. — националистами. Для к.-р. националистической пропаганды использовывал (так у тексті — Ю. Ш.) Украинский театр “Берези” (ідеться про “Березіль” — Ю. Ш.), руководителем которого он являлся. Концентрировал в театре к.-р. элемент и воспитывал кадры в националистическом духе...”

Находясь в Соловецком лагере на руководящей работе по линии театра, упорно подбирал в таковой кадры исключительно из украинских к.-р. националистов. Вращается среди украинцев Ирчан-Бабюк, Владимировым Г., Гоккель, Генрикс, в среде которых говорит, что в “Советской Украине господствует диктатура черносотенной русской клики и что эта клика уничтожила ленинскую национальную политику, украинскую культуру и литературу и уничтожает украинский язык”.

Интересуется политическими событиями. Считает, что судьба заключенных зависит от международного положения... Имеет намерение из лагеря бежать”.

А у “розстрільному” протоколі рішення щодо Л. Курбаса значно коротше: “Слушали: КУРБАС Александр Степанович, 1897 г. р., ур. Галиции (г. Самбор), гр. СССР, служащий, образование высшее, режиссер, бывш. социал-демократ.

Судеб. тр. при КОГПУ УССР от 9.4.34 г. по ст. 54-11 УК УССР осужден к заключению в ИТЛ на пять лет.

Постановили: КУРБАС Александра Степановича РАССТРЕЛЯТЬ”.

Під “розстрільними” протоколами трійки УНКВС у Ленінград-

ській області за № 81-85, 134, 198, 199 стоїть підпис Леоніда Заковського, справжнє ім'я — Генріх Штубіс. Його біографія підтверджує, що підпис під фатальними для соловецьких в'язнів протоколами з'явився не випадково. Всю другу половину 1937 року він керував каральними акціями в Ленінградській області. Саме для цього, власне, і було створено особливу трійку за головуванням Л. Заковського. До неї входили другий секретар Ленінградського обкому ВКП(б) П. Смородін, обласний прокурор Б. Позерн. Діяла й особлива трійка при обласному Управлінні НКВС. У жовтні 1937 року Л. Заковський разом із своїм заступником старшим майором державної безпеки В. Гаріним (до речі, своїм давнім бойовим товаришем по роботі у Вінниці, Одесі, Новосибірську) та вже згаданим прокурором Б. Позерном і провів “чистку” Соловецької в'язниці особливого призначення. При цьому він мріяв про проведення в Ленінграді показового процесу “Ленінградського шкідницького, шпигунського, диверсійного терористичного центру”.

У січні 1938 року Л. Заковського призначили заступником наркома внутрішніх справ. З'ясувати коло його службових обов'язків важко, але зрозуміло: це було індивідуальне призначення, М. Єжов доручав йому найважливіші та найбрудніші завдання. Наприклад, М. Єжов не наважувався заарештувати начальника 7-го іноземного відділу ГУДБ НКВС СРСР комісара державної безпеки 2-го рангу А. Слуцького, оскільки побоювався, що більшість закордонної агентури відмовиться повертатися після цього в СРСР.

Тоді перед своїм від'їздом до Києва він доручив Фриновському “розв'язати” це питання. 17 лютого 1938 року начальник ГУДБ запросив Слуцького до свого кабінету на доповідь. Невдовзі туди завітав Заковський і сів поруч із доповідачем. Усередині доповіді Заковський несподівано накинувся на Слуцького та затис його рота хустинкою з хлороформом. Тут же з суміжної кімнати з'явився Альохін із шприцом у руці та зробив жертві ін'єкцію отрути. Співробітників НКВС повідомили, що Слуцький перенервував під час доповіді, а газета “Правда” надрукувала зворушливий некролог про вірного сина партії.

Однак репутація несамоовитого погромника й активного єжовця не врятувала Заковського від загибелі. 16 квітня 1938 року його усунули з усіх посад в НКВС, через чотири дні призначили начальником будівництва Куйбишевського гідровузла, а ще через дев'ять днів заарештували. 29 серпня 1938 року Військова колегія Верховного Суду СРСР засудила Л. Заковського до страти. Вирок було виконано того самого дня. Репресовано і його найближчих родичів.

Далі буде.

У таких бараках в'язнів утримували на Соловках

“Не дозволюмо, щоб на нас дивилися з наших майданів і площ кам’яними очима наші гнобителі”.

НЕ БУДЬ БАЙДУЖИМ!

4 липня 2007 року Одеська міська рада ухвалила рішення про спорудження в Одесі пам’ятника руйнівникові Української держави, катові українського народу Катерині II. Рішення про спорудження пам’ятника Катерині II прийняла також міська рада Сімферополя.

Незважаючи на протести громадськості, 19 липня в Одесі відбулося закладання першого каменя під майбутній пам’ятник. У церемонії взяла участь заступники міського голови, члена політради НСНУ Е. Гурвіца, а також духовенство Української Православної Церкви Московського Патріархату.

На нашій землі споруджується пам’ятник гнобителю українського народу, російській імператриці, вся діяльність якої стосовно України була спрямована на ліквідацію української автономії і нагадує хроніку окупації. 1764 року вона скасувала інститут Гетьманства. Через рік — розформувала козацькі полки на Слобожанщині. 1775 року зруйнувала Запорозьку Січ як форпост української ідентичності та національної державності. 1782 року Катерина II ліквідувала існуючий територіально-ад-

ВІДОЗВА

української інтелігенції з приводу спорудження на нашій землі пам’ятників російській цариці Катерині II

міністративний устрій Гетьманщини, запровадила замість полкової та сотенної адміністрації намісництва, роздала українські землі царським чиновникам та своїм лакузам. Олександр Пушкін справедливо звинуватив Катерину II в тому, що вона “закабалила Малороссию”. Катерина II заборонила викладання української мови в Києво-Могилянській академії, запровадила навчання російською мовою. За часів її правління в Україні запроваджено кріпацтво — “панщину” як державну систему національного і соціального гноблення української нації. Під її керівництвом російські окупаційні війська придушили національно-визвольний рух — Коліївщину 1768 року та безжаль-

но розправилися з українцями, учасниками Турбаївського повстання 1789–1793 років.

Відкриття пам’ятника заплановано на 2 вересня. Така поспішливість свідчить про те, що замовники акції намагаються встигнути до парламентських виборів використати це як привід для запровадження новітніх технологій колоніалізму.

Спорудження пам’ятників російській цариці, яка “доконала вдовусиротину” — Україну (Тарас Шевченко) — наруга над пам’яттю мільйонів полеглих за незалежність України та жертв кількасотлітньої царської та московсько-комуністичної окупації. Це — пробний камінь, закинутий з Кремля, з метою перевірити: як за-

далеко можна зайти у новітньому зросійщенні України. Пам’ятники, які несуть великодержавницьке, імперське навантаження, отруюють свідомість нашого народу, піднімають дух “п’ятої колони” Москви, яка прагне безперешкодно господарювати в Україні.

Програма інтенсивної політичної та інформаційної окупації України набирає обертів. Завдання цієї програми — прищеплення масам українського населення колоніальної свідомості, почуття “єдиного отчєства” — необхідної передумови для повернення України в його лоно.

Від імені мільйонів українців вимагаємо від Президента України Віктора Ющенка не допустити спорудження пам’ятників Катерині II на нашій землі!

Ми звертаємося до наших співвітчизників — не дозволюмо, щоб на нас дивилися з наших майданів і площ кам’яними очима наші гнобителі!

Ми звертаємося до українців світу: станьмо на сторожі національної історичної пам’яті і справедливості, не даймо забруднити нашу землю символами нашої неволі!

Дмитро ПАВЛИЧКО, Герой України, письменник;
Іван ДРАЧ, Герой України, голова Конгресу Української інтелігенції;
Михайло ГОРИНЬ, почесний голова Української Всесвітньої Координаційної Ради;
Аскольд ЛОЗИНСЬКИЙ, президент Світового Конгресу Українців;
Олексій ІВЧЕНКО, голова КУН;
Микола ПЛАВ’ЮК, останній Президент УНР в екзилі, голова Організації Українських Націоналістів;
Євген СВЕРСТЮК, доктор філософії, головний редактор газети “Наша віра”;
Іван МАРЧУК, народний художник України, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка, член Міжнародної академії сучасного мистецтва “Рим”;
Левко ЛУК’ЯНЕНКО;
Володимир МУЛЯВА, духовний гетьман українського козацтва, генерал-майор ЗС України у відставці;
Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ, голова Національної спілки письменників України, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка;
Павло МОВЧАН, голова ВУТ “Просвіта”;
Віктор ПЕДЕНКО, генеральний секретар Світового Конгресу Українців;
Осип ЗІНКЕВИЧ, голова видавництва “Смолоסקип”;
Петро КОНОНЕНКО, президент Міжнародної асоціації “Україна і світове українство”;
Марія ШКАМБАРА, голова Світової Федерації українських жіночих організацій;
Василь ОВСІЄНКО, лауреат премії імені В. Стуса;
Михайлина КОЦЮБИНСЬКА, літературознавець, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка;
Галина ЯБЛОНСЬКА, народна артистка, голова Міжнародної ліги “Матері і сестри — молоді України”;
Леопольд ЯЩЕНКО, кандидат мистецтвознавства, художній керівник етнографічного хору “Гомін”, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка;
Борис КОЖИН, віце-адмірал, народний депутат України двох скликань, перший командувач ВМС України;
Лілія ГРИГОРОВИЧ, голова Союзу Українок;
В’ячеслав БІЛОУС, голова Спілки офіцерів України;
Степан КОЛЕСНИК, письменник, лауреат Національної премії імені Т.Шевченка;

Анатолій ДІМАРОВ, письменник;
Сергій ПЛАЧИНДА, письменник;
Євген ДУДАР, письменник, заслужений діяч мистецтв України;
Петро ПЕРЕБИЙНІС, письменник, заслужений діяч мистецтв України, головний редактор газети “Літературна Україна”;
Володимир МОСТОВИЙ, головний редактор газети „Дзеркало тижня”;
Петро ОСАДЧУК, народний депутат України двох попередніх скликань;
Світлана ЙОВЕНКО, письменниця;
Любов ГОЛОТА, письменниця, головний редактор газети “Слово Просвіти”;
Марія МАТІОС, письменниця, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка;
В’ячеслав МЕДВІДЬ, письменник, лауреат Національної премії імені Т.Шевченка;
Євген ПАШКОВСЬКИЙ, письменник, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка;
Василь ГЕРАСИМ’ЮК, письменник, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка;
Ігор РИМАРУК, письменник, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка;
Тарас ФЕДЮК, письменник, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка;
Володимир СЕРГІЙЧУК, доктор історичних наук, професор Київського національного університету імені Т. Шевченка;
Станіслав КУЛЬЧИЦЬКИЙ, доктор історичних наук, професор, заступник директора Інституту історії України НАНУ;
Леся ДИЧКО, професор Національної музичної академії, народна артистка України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;
Надія МИРОНЕЦЬ, доктор історичних наук, професор, зав. відділу Інституту археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського;
Ліда ОРЕЛ, заслужений працівник культури України, ст. науковий співробітник Музею народної архітектури та побуту України;
Лариса МАСЕНКО, доктор філологічних наук, професор НАУКМА;
Василь ШКЛЯР, заступник голови НСПУ;
Олесь САНІН, кінорежисер;
Богдан ЖОЛДАК, письменник, кінорежисер;
Олесь ДОРІЧЕНКО, письменник, лауреат премії імені В. Сосюри,

член Національної спілки народних майстрів України;
Олекса ПАЛІЙЧУК, історик, письменник;
Раїса ІВАНЧЕНКО, професор, заслужений діяч мистецтв України, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка;
Олесь ЯНЧУК, кінорежисер;
Іван АНДРУСЯК, письменник;
Степан ПРОЦЮК, письменник;
Павло ВОЛЬВАЧ, письменник;
Микола СЕМЕНЮК, письменник;
Олександр ГУДИМА, голова Українського Православного Братства Святого Апостола Андрія Первозванного;
Віталій КАРПЕНКО, професор Київського національного університету імені Т. Шевченка, заслужений журналіст України;
Василь ВАСИЛЕНКО, музичний директор, головний диригент Донецького державного академічного оперного театру;
Василь ЛІСОВИЙ, кандидат філологічних наук, зав. відділу української філософії Інституту філософії НАНУ;
Олександр ШОКАЛО, голова МГОУ “Четверта хвиля”;
Лідія КОНОНКО, голова Секретаріату УВКР;
Ірина КЛЮЧКОВСЬКА, директор Міжнародного інституту освіти, культури та зв’язків з діаспорою;
Теодор КУКУРУЗА, співак, композитор, поет;
Анатолій КРИМ, письменник, секретар Ради НСПУ;
Володимир ЦИБУЛЬКО, письменник;
Микола ЗАКУСИЛО, письменник;
Володимир ДАНИЛЕНКО, кандидат філологічних наук, письменник, член НСПУ;
Лариса БРЮХОВЕЦЬКА, головний редактор журналу “Кіно — театр”, старший викладач НАУКМА;
Олександр ЄВТУШЕНКО, музичний критик, публіцист;
Андрій ОХРІМОВИЧ, ведучий телепрограм “Далі буде” НТКУ;
Сергій КОТ, генеральний директор фундації імені О. Ольжича;
Юрій БУРЯК, письменник, головний редактор культурологічного альманаху “Хроніка”;
Олег МИКИТЕНКО, шеф-редактор журналу “Всесвіт”, заслужений працівник культури України;
Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ, заступник головного редактора газети “Літературна Україна”, головний редактор газети “Нація і держава”;

Володимир МАРТИНЮК, головний редактор газети „Шлях перемоги”;
Аркадій ШЕЛЕСТ, голова Товариства українців Саратова (Росія);
Олександр ЗАРІЧНИЙ, голова української громади в Азербайджані;
Ольга МАЦЕЛЮХ, член УВКР;
Михайло РАТУШНИЙ, заступник голови УВКР;
Євген ЛУПАКОВ, капітан I рангу у відставці, член центрального проводу Спілки офіцерів України;
Катерина СІРОЦЬКА, Союз Українок Польщі;
Наталія ДАНИЛЕНКО, Світова Федерація українських жіночих організацій;
Богдан ФЕДОРАК, Світовий Конгрес Українців;
Ольга ДАНИЛЯК, Світовий Конгрес Українців;
Володимир ОМЕЛЬЧУК, Всеукраїнське молодіжне об’єднання “Український Молодіжний Авангард”;
Василь ВАСИЛАШКО, письменник, журналіст;
Оксана ФАРІОН, заступниця голови Союзу Українок Америки;
Ігор ГАВДЯК, голова Українсько-Американської Координаційної Ради;
Леонід КАПЕЛЮШНИЙ, журналіст;
Світлана ЄРЕМЕНКО, головний редактор журналу “Аспекти самоврядування”;
Богдан ЧЕРВАК, журналіст;
Віра ІЛЬЧЕНКО, зав.лабораторії інтеграції освіти, професор, доктор педагогічних наук;
Наталія МАЦЬКО, голова секретаріату Української Світової Спілки професійних вчителів, кандидат педагогічних наук;
Надія САЛТАНОВСЬКА, завідувачка кабінету математики Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників;
Олексій СИТНИК, філолог, викладач кафедри видавничої справи Інституту журналістики КНУ імені Т. Шевченка;
Роман КРУЦИК, заступник директора Інституту національної пам’яті;
Антоніна ГРИВКО, науковий співробітник НДІ українознавства МОНУ, голова федерації молодіжних програм “Діти. Молодь. Третє тисячоліття”;
Лідія МАДОЯН, відповідальний секретар ГК “Український Севастополь”, канд. технічних наук;

Тамара УСАТЕНКО, канд. філологічних наук, ст. науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПНУ;
Сергій ЛИТВИН, доктор історичних наук, полковник у відставці;
Олександр КУЧЕРУК, директор бібліотеки імені О. Ольжича;
Ігор ЛОСЄВ, канд. філософських наук, політолог, журналіст, доцент НАУКМА;
Богдан СУСЬ, доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної теоретичної фізики КПІ, президент громадської благодійної організації “Українській армії — українську мову”;
Любомир ГНАТЮК, полковник запасу, голова Київської організації Спілки офіцерів України;
Вячеслав САМОЗВАН, полковник у відставці, голова Черкаської міської організації Спілки офіцерів України;
Леся ВОРОНИНА, письменниця, ведуча програм радіо “Культура”;
Сергій ГРАБОВСЬКИЙ, кандидат філософських наук, член Асоціації українських письменників;
Віктор КАСПРУК, політолог, журналіст;
Оксана СЛІПУШКО, кандидат філологічних наук, доцент КНУ ім. Тараса Шевченка;
Марія МИКОЛАЙЧУК, народна артистка України, співачка;
Наталія ВОЛОШКО, письменниця;
Валентина КОРОТЯ-КОВАЛЬСЬКА, народна артистка України, старший науковий співробітник НДІ українознавства МОН;
Ярослав ФЕДОРУК, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту археографії та джерелознавства ім.М.Грушевського НАНУ;
Анатолій ГРИВА, Міжнародна асоціація “Козацтво”;
Ігор ЛІСОДІД, підполковник запасу, член проводу Спілки офіцерів України;
Людмила ОГНЕВА, кандидат технічних наук, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України;
Ірина САВЧЕНКО, доцент кафедри української літератури НПУ імені М. Драгоманова, кандидат філологічних наук;
Інна ЧЕРНОВА, доцент кафедри української літератури НПУ імені М. Драгоманова, кандидат філологічних наук;
Ніла ВОЛОШИНА, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПНУ.

МЕДИЦИНА В УКРАЇНІ: КРИЗА І РЕФОРМА

Володимир ВОЙТЕНКО, професор

Світовий банк оприлюднив доповідь про стан охорони здоров'я на планеті. Сьогодні на медицину щорічно витрачається близько 3,5 трильйона доларів США; лише 2 % цих коштів припадає на 50 найбідніших країн (людність яких перевищує 50 % населення Землі). Від теперішніх 6 млрд людських одиниць до 2050 року кількість тих, кого треба годувати, вчити й лікувати, зросте до 9 млрд. Цей приріст дадуть саме найбідніші країни, але хто і за які кошти опікуватиметься такою кількістю людей? Звезимо тему: як організувати медицину, щоб кожний долар (гривня) давав найбільший ефект? Багаті країни витрачають на охорону здоров'я в 100 разів більше, ніж бідні. Україна — серед останніх, але чи приділяємо ми в 100 разів більше уваги проблеми ефективності? Пошлюся на групу експертів, яких об'єднала ініціатива Світового банку, Європейської комісії та Шведського агентства з міжнародного розвитку. Ось їхні висновки: українська система охорони здоров'я (СОЗ) орієнтована на розв'язання власних проблем, а не проблем населення (1); обсяг фінансування СОЗ із громадських джерел недостатній (2); структура медичних послуг деформована (3); наявні ресурси використовуються неефективно (4); порушуються принципи справедливості і солідарності (5). Як завжди перед виборами, партії та блоки щось обіцяють многостраждальному електоратові, але — як завжди — мляво і неконкретно.

ІДЕАЛЬНА МЕДИЦИНА
Дозволю собі ознайомити читачів із переліком вимог до СОЗ, виконання яких є передумовою її ефективності та “соціальної рентабельності” з фінансовим і гуманітарним складниками цього поняття. Прошу порівняти ідеал із вашим власним досвідом, беручи до уваги, що невідповідність реальної медицини бодай одному з наведених у списку 14 пунктів має далекосяжні наслідки. Отже, йдеться про таке: **загальне охоплення населення; територіальна доступність медичних закладів; відкритість (зрозумілий для пацієнтів коментар своїх дій лікарями); доступна вартість медичних послуг; доброзичливість у ставленні до хворого; громадський контроль за розробкою і дотриманням стандартів лікування і профілактики; внутрішній (в системі охорони здоров'я) контроль за дотриманням цих стандартів; широкий профіль послуг, пов'язаних із діагностикою та лікуванням; ефективне використання коштів і персоналу; дотримання норм професійної етики і суспільної моралі; виконання вимог і рекомендацій атестуючих чи наглядових установ (відомств); економічна спроможність виконувати покладені (прийняті) зобов'язання; аналіз та періодичний перегляд завдань і засобів, які використовуються для планування і контролю; запровадження нових, але перевірених й ефективних методів.** Я не пожалів місця і прошу вас не шкодувати уваги для осмислення цих вимог, бо вони є засадничими не лише в медицині: невеликі редакторські правки зроблять їх актуальними,

скажімо, для освіти, зв'язку чи торгівлі. Йдеться про загальні підходи до функціонування “систем широкого вжитку” (які, як і товари широчинного вжитку, мають багато спільного).
А тепер подивимося на табл. 1 і (ще раз перечитавши перелік вимог) знайдемо принаймні три-чотири позиції, недотримання яких провокує значне розповсюдження хвороб серед малозабезпечених верств населення. Зрозуміло, що до їх виникнення спричиняється стиль і спосіб життя (шкідливі звички, погане харчування, забруднене довкілля), але недоступність медичної допомоги є не останньою причиною того, про що йдеться

(насамперед через загострення й ускладнення хронічної патології).

ГРОШІ ТА ЧИНОВНИКИ
Фахівці з менеджменту вважають доцільним об'єднання фінансових потоків з різних джерел (якими є державний і місцевий бюджети, кошти соціального медичного страхування, обов'язковий цільовий збір тощо). Роздільне (несистемне, хаотично-випадкове або корупційно деформоване) використання грошей спричиняється до того, що різними стають джерела фінансування або окремих видів медичної допомоги, або різних контингентів населення. У пацієнтів є один-єдиний засіб подолання організаційного безладу (який неодмінно супроводжує відсутність логіки у реалізації державних видатків) — їхній гаманець. Отже, власні гроші йдуть НЕ НА ДОДАТОК ДО ДЕРЖАВНИХ (також “власних”, бо це — податки), а для подолання управлінського хаосу. **Сьогодні сумарні витрати державних і приватних коштів на діагностику й лікування сягають 7–8 % ВВП (валового національного продукту), і це той рівень, переїти через який дозволяють собі лише найбагатші країни.** Маємо взяти до уваги, що 1 % ВВП в Україні і в США — дуже відмінні між собою капітали, але річ не лише в цьому: мусимо говорити про дуже різну ефективність витрати КОЖНОЇ тисячі гривень (доларів) у цих країнах. Це — по-перше. По-друге, в Україні йдеться про дуже велику різницю приватних витрат на медицину: наші багатії грішми гатять греблі, а три чверті населення мусять не раз і не два переселити свої заощадження перед тим, як іти до лікаря, і стають над прірвою, коли йдеться про дорогу операцію. Отже, витрати на медицину (зрештою, як і на все інше) у нас диференційовані за латиноамериканськими зразками — і саме держава має стати на захист малозабезпечених. Як показав досвід попередніх 15 років, покладати надії на плідні реформи, які лікарі здійснять з цією метою, — марна справа. І стане зрозуміло — чому, якщо скажемо не “лікарі”, а “Мінздрав'я”. В цьому закладі працюють

мого чи прихованого) бажання триматися на посаді за найменшої витрати зусиль за умови найвищої їх оплати, від них не варто чекати — ТАКОЮ Є ПРИРОДА БУДЬ-ЯКОЇ БЮРОКРАТІЇ В БУДЬ-ЯКІЙ КРАЇНІ.
Ще однією її рисою є бажання і здатність “виштовхувати з системи” кожного, хто насправді намагається щось реформувати, і в цьому є своя логіка: справжні (а не косметичні) реформи майже ніколи наперед не гарантують успіху, а невдачу швидко побачить начальство. Таким чином, якщо йдеться про концептуальні гостросоціальні реформи, їх ініціатором мають бути управлінські ланки, вищі від га-

лузевого міністерства. Тобто — уряд або Президент (це люди, які “запускають” реформу і контролюють її виконання, при цьому маючи змогу можливу невдачу приписати виконавцям — це також властивість бюрократії). Ці — давно відомі — “таємниці” управлінських систем діють завжди і у всіх країнах. Найкращими способами їх подолання є або тиранія (на історично коротких відтинках часу), або демократія (з наперед не визначеним періодом історичної стійкості). Чи добре найвищі державці керують нашою країною?

форматорів, але це вже розмова про демократію: народовладдя (справжнє) має ЗМУСИТИ урядовців зосередитися на оптимізації нашого з вами життя — зі здоров'ям включно. Якщо в цивілізованому світі міністерства охорони здоров'я захищають громадян від хвороб і від поганих лікарів, то в нас МОЗ хворобами цікавиться мало, натомість захищає лікарів (цебто — себе) від пацієнтів.
Сказавши багато “несмачного” про медичних адміністраторів, мусимо визнати, що не йдеться про їх “ліквідацію як клас”: без управлінців нічого не відбуватиметься. Зокрема, вони потрібні для організації

нарад, семінарів, конференцій, присвячених пошукам нової моделі охорони здоров'я, а також для санкціонування пілотних (пробних) експериментів із запровадження нового в практику окремих лікарняно-профілактичних закладів (ЛПЗ). Із приємністю можу сказати, що крига скресла. Хоча бюрократ саме всілякі наради вважає сутністю роботи (і забуває про їхні наслідки, ледь проголошувавши за резолюцією), первинні методологічні матеріали щодо реформи в діяльності ЛПЗ вже є, і вони можуть стати основою майбутніх перетво-

чинають і закінчують лікування не 80 % пацієнтів (як це прописано в медичних підручниках), а лише 15 — 20 %. Отже, якщо не йдеться про невідкладну допомогу (інфаркт, дорожня травма тощо), головною персоною в лікувальному процесі має бути (і є в цивілізованому світі) ЛІКАР ЗАГАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ (СІМЕЙНИЙ ЛІКАР), відповідно навчений і добре оплачуваний, а відтак авторитетний. На нього покладено також функції контрольно-пропускного характеру (медичного фільтра): надання спеціалізованої медичної допомоги у всіх неекстрених (т.зв. планових) випадках має здійснюватися лише за його нап-равленнями. Те, що маємо сьогодні, карикатура: дільничний лікар у більшості випадків — або вчорашня випускниця медвузу, яка ще не встигла влаштуватися в стаціонар, або підтоптана пані в перекручених панчохах, у якій не склалася кар'єра. Не хочу образити дільничних лікарів, бо сам бігав по дільниці і знаю, який це важкий хліб. Але правди ніде діти: світова медицина тримається насамперед на високій кваліфікації лікаря загального профілю, справжнього лощмана в океані людських хвороб; на його рівні починається і закінчується витрачання 80 % коштів, адресованих СОЗ, тоді як сам він коштує 20 % цієї суми. Мусимо бути свідомі, що більшість наших ескулапів не хоче ставати “лоцманом”, натомість прагне ось чого: якомога вужчої спеціалізації (1) і роботи — бодай на чверть ставки — в стаціонарі (2). Це забезпечує людині а) мінімальний фаховий ризик (наскільки це взагалі можливо в медицині), б) максимальний заробіток (бо пенсіонери, до яких ходять дільничні невдахи, бідні, а пацієнти в стаціо-

Таблиця 1. Порівняльні показники поширеності деяких неінфекційних хвороб у різних соціально-економічних групах людності України

Хвороби	Кількість хворих на 100 тис. населення		
	Малозабезпечені	Забезпечені	Співвідношення
Загалом	2149,5	1381,3	1,6
Зокрема:			
гіпертонічна хвороба	124,5	64,2	1,9
хронічний бронхіт	38,2	12,7	3,0
хронічний гастрит	45,2	13,7	3,3

Таблиця 2. Експертні оцінки державних систем управління, зроблені фахівцями Всесвітнього банку

Показники	США	Польща	Україна	Росія	Сомалі
Контроль за корупцією	1,45	0,43	-0,90	-1,01	-1,16
Верховенство закону	1,68	0,55	-0,63	-0,87	-1,79
Якість регулювання	1,19	0,41	-1,05	-1,40	-1,80
Ефективність управління	1,68	0,27	-0,76	-0,57	-2,34
Політична стабільність	1,18	0,69	-0,69	-0,41	-1,66
Звітність	1,24	1,21	-0,31	-0,35	-1,45
Сума балів	8,42	3,56	-4,34	-4,61	-10,2

Примітка. Кожна оцінка віддзеркалює думку експертів, які можуть працювати як у країні, про яку йдеться, так і за її межами. В кожному рядку максимальний позитивний бал може дорівнювати +2,5, а максимальний негативний — (-)2,5. Відтак сума балів для кожної країни теоретично може сягати ±15.

Відповідь дає таблиця 2. Бачимо, що фахівці Світового банку для оцінки державних управлінських систем запропонували шість показників, половину з яких орієнтовано власне на менеджмент (якість регулювання, ефективність управління і звітність), а половина має в підмурку суспільно-політичні критерії (контроль за корупцією, верховенство закону і політична стабільність). Дивлячись на таблицю, можна сказати, що “Україна — не Сомалі”, а ось до Росії вельми подібна: за всіма показниками та їх сумою Україна перебуває в “мінусах”. Відтак не мусимо дивуватися, що все в нас недореформоване: медицина, освіта, армія, сільське господарство, міліція, промисловість... Потрібна реформація ре-

рень. Звести все до купи — велика і непроста робота. Для обговорення обмежимося кількома центральними проблемами.

ПЕРВИННА МЕДИКО-САНІТАРНА ДОПОМОГА
Проблема полягає в регламентації того, який лікар першим огляне пацієнта і якими будуть його подальші дії після знайомства з хворим. Практика вільного, неупорядкованого звернення пацієнтів до різних ЛПЗ і фахівців різного профілю спричиняється до того, що майже 70 % хворих лікуються не там, де їм належить це робити з огляду на діагноз, ступінь важкості і перебіг хвороби. Зокрема, в містах на рівні дільничного лікаря розпо-

нарі таки мусять щось шукати і знаходити в гаманцях). Ви пам'ятаєте, як два роки тому збунтувалися студенти медвузів проти спроби МОЗ скерувати їх насамперед у русло загальної медичної практики? Зна-ли, чому бунтують; у чому їх можна зрозуміти; стати хорошим “вузьким” фахівцем і почесно, і вигідно, а одним наказом міністра концептуальні реформи не запровадиш. Пріоритет первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД) — магістральний напрям реформ, але забезпечення цієї позиції потребує і попередньої, і поточної копіткої роботи. У те, що я далі писатиму, невтаємниченій людині важко повірити: частка лікарів, робота яких фактично присвячена наданню ПМСД в Україні, не перевищує

Фото Оксани Цацури

кількох відсотків, а в Європі наближається до 50 %. У Німеччині сертифікати про спеціалізацію видають за 16 спеціальностями, у Швейцарії — за 17, в Італії — за 20, у Бельгії, Данії та Франції — за 22, у Великобританії — за 24, у Швеції — за 28, а в Україні — за 123 (!) спеціальностями. Старий анекдот про двох лікарів: один знає, як ставити клізму, а інший — у яке місце.

ПРОБЛЕМИ КЕРОВАНОЇ МЕДИЦИНИ

Видавати міністерські накази і навіть ухвалювати урядові постанови — не значить насправді впливати на реальну роботу СОЗ: вона (як і будь-яка інша складна система) дотримується внутрішньої логіки свого функціонування, зумовленої багатьма чинниками (психологією лікарів і пацієнтів, легальним і тіньовим кругообігом грошей, діагностичною базою, фармацевтичним ринком тощо). Проблема керованої медицини полягає в перетворенні існуючої хаотичної моделі (“безкоштовна медицина радянського зразка” + “на лапу”) на таку **модель, за якою державні витрати на охорону здоров’я в законодавчо регламентований спосіб доповнюються коштами, сплачуваними пацієнтами безпосередньо в ЛПЗ (1) чи за рахунок лікарняних кас (2), чи за рахунок добровільного (комерційного) страхування (3), чи за рахунок централізованого (обов’язкового) страхування (4), чи за рахунок роботодавців(5), чи за рахунок благодійних установ або фондів (6), чи за рахунок міжнародних установ і організацій (7)** — за умови, що всі схеми фінансування організаційно “прописані” (та діють у нас так, як у всьому світі).

Як свідчать перший досвід новаторів у системі ЛПЗ і результати комп’ютерних модельних експериментів, дотримання пріоритетів “ПМСД + керованість” розв’язує багато завдань, які сьогодні не розв’язані. При цьому зменшення частки доплат населення з 50 % загального обсягу фінансування СОЗ (сьогоднішній рівень) до 20—30 % (середньострокова перспектива) виводить медицину на ті показники, яких ми прагнемо. При однакових витратах коштів кількість пролікованих пацієнтів може зрости з умовних 100 до 132 (+32 %), з них пролікованих на первинному рівні до 259 (+159 %), при цьому кількість погіршень стану пацієнтів може зменшитися до 76 (—24 %), а смертність населення до 73 (—27 %). Одним із головних джерел зростання внутрішніх ре-

зервів СОЗ стане різке зниження витрат на утримання стаціонарів, відтак комунальні витрати на підлогу, стіни і стелю матимуть розумніше застосування. І це не бідняцьке “ноу-хау” українського походження, а світова практика.

У СРСР у 80-ті роки ефективним способом виявлення “передхвороб” і хвороб на ранніх стадіях вважали диспансеризацію всього населення з використанням стандартного набору діагностичних проб і процедур. Не можна сказати, що ця робота була марною, але її організація мала принаймні три вади: формалізм (і приписки); занадто широка і недиференційована програма обстеження; фактична не обов’язковість (для лікаря і для пацієнта) лікувально-оздоровчих заходів після диспансерного огляду. Попри розмови про соціальну важливість диспансеризації, багато медичних працівників сприймало її як навантаження, додаткове до основного лікувального процесу, а “народ” лінувався і — поки не припече — контактів з лікарями уникав: “моди” на здоров’я не було (як нема досі). А ось що пише міністр охорони здоров’я Австрії пані Марія Раух: “Ежегодные медицинские осмотры оплачиваются государственными страховыми фондами и позволяют проводить диагностические процедуры в соответствии с индивидуальными особенностями пациентов [...] и отношение к таким мероприятиям должно быть таким же, как и к проведению технического осмотра автомобиля: не пройдешь — не поедешь” (“Здоров’я України”, 2007, №8). Отже, **економія коштів державного страхового фонду за рахунок ранньої діагностики і відповідно більш короткого і перспективного лікування; економія коштів за рахунок використання “прицільних” методів диспансерної діагностики (які відрізняються, скажімо, для жінок і чоловіків, молодих і старших, молотобійців і бухгалтерів); обов’язковість профілактичних обстежень, за недотримання якої людину позбавляють страхової підтримки в разі захворювання.** Для страхової установи йдеться про зменшення витрат, для застрахованого — про збільшення життєвих перспектив, для лікарів — про заробіток за проведення огляду: всі мають підстави бути задоволеними, а гроші не роз’єднують, а об’єднують учасників цього дійства.

ГАЛЬМА

Перешкоди на шляху реформ є різноманітні і, сказати б, важкі,

як граніт (“Чудище обло, огромно, стозево и лайка”). Це, по-перше, брак політичної волі у владних верхах — кожна проблема з газом, бензином чи цукром на півроку відволікає увагу від медицини, а таким проблемам не видно кінця. Щоправда, завжди чуємо щось про майбутнє медицини під час передвиборчих кампаній, і дуже скоро після виборів переставо про нього чути. По-друге, треба усвідомити, що сільську СОЗ фактично зруйновано, і неможливо реформувати там, де нічого немає. По-третє, не маємо й 10 % тієї кількості лікарів загальної практики, без якої наголос на ПМСД не є реалістичним. Зрозуміло, йдеться про кваліфікованих фахівців, для яких не стає трагедією необхідність виписати дідусеві окуляри, бабусі — щось для зниження кров’яного тиску, їхньому синові провести обстеження і призначити лікування з приводу гастриту, в невістки діагностувати вагітність, а внукові порекомендувати вкладні супінатори через прогресування пласкої стопи. Такі (і подібні до них) турботи на 70—80 % визначають роботу “первинних” лікарів (хоча б в Австрії, але не в нас).

Четверте, п’яте і десяте гальмуватиме реформи з огляду на психологічні стереотипи, головний з яких — “лікуватися даремно — лікуватися дарма”. Одержуючи платню зі страхового фонду за кожного пацієнта, лікарі вдаватимуть, що це дріб’язок, і далі зазірнуть пацієнтові не в очі, а в гаманець; хворі, з платні яких уже відрахували у фонд належну суму, як і сьогодні, слинитимуть свої заощадження, подумки лаючи лікарів, державу і все на світі (і міркуючи, чи не варто піти до приїжджого чудотворця, який лікує сечею та іконками).

Повертаючись до коментарів Світового банку стосовно розвитку медицини, варто наголосити, що навіть найбільші видатки на неї самі по собі не гарантують раю. У травні 2007 р. американський кінорежисер демонстрував на фестивалі в Каннах документальну стрічку про вади в системі медичного страхування і корисливість фармацевтичних фірм у США. Недавній корупційний скандал, в якому задіяне найвище керівництво державного страхового фонду Росії, свідчить, що в цьому сенсі медицина не є і не може бути винятком, якщо крадуть усі в усіх. Але іншого не дано: реформувати СОЗ треба, і ця реформа має бути складником загального процесу управлінських трансформацій.

ЯКІ ШЛЯХИ ОБИРАЄМО?

Олег РОМАНЧУК,
шеф-редактор журналу “Універсум”

Відкриття законів інформації і створення обчислювальних систем, включаючи комп’ютери, ввели людство в якісно нову еру розвитку, яку ми умовно називаємо інформаційним суспільством. Значення цих відкриттів настільки велике, що їхній вплив на долю людства можна порівняти лише з винаходом первісною людиною важеля.

Важко переоцінити те прискорення наукових досліджень, що буде зумовлене легкістю, свободою і доступністю зв’язку через Інтернет, обміном інформацією і можливістю для вченого довести до відома громадськості свої думки і результати досліджень.

У найближче десятиліття, а можливо, й раніш, комп’ютерна грамотність стане такою ж обов’язковою, як уміння читати і писати. Тут особливо важливою видається підготовка не просто програмістів і розробка нових, ефективніших у користуванні комп’ютерних програм, а зміна багатьох світоглядних принципів і підходів до сприйняття реальності. Бо далі вдосконалюватиметься комп’ютерна техніка, розвиватимуться системи зберігання інформації, обсяги оперативної пам’яті і швидкодія.

Уже в першому десятилітті з’являться комп’ютери, керовані голосом, а згодом — здатні вести усний діалог з оператором. Можливо, у цей час поряд із застосуванням цифрової техніки з’являться аналогові системи, побудовані на модулях, що моделюють нейронні сітки головного мозку. Тим паче, що застосування комп’ютерної технології в нейрофізіології обіцяє незабаром інформаційний вибух у цій галузі. Першим значним відкриттям у ній стане розшифрування мов мозку. Згодом, можливо, в наступному сторіччі, ці роботи складуть основу для запису всієї психоіндивідуальності людини, що насамперед значно скоротить терміни навчання, а згодом матиме значний вплив на долю всього людства. Цілком можливе тривале, і навіть необмежене життя психоіндивідуальності у віртуальній реальності.

Цьому передуватимуть глибокі розробки в теорії самоорганізуючих систем. З’являться перші твердотільні самоорганізуючі системи, що стане вирішальним кроком у створенні штучного інтелекту.

Ще більше значення матимуть розвиток генетики і генона інженерія. Разом з успіхами молекулярної біології, особливо в галузі спектрального аналізу і резонансного переносу енергії, буде створено напрям генетичного конструювання організмів із заздалегідь визначеними властивостями. Великого розвитку набуде мікробіологічна промисловість. До цього часу передбачається розкриття тонкої функціональної будови мембран клітин і вивчення конформаційних структур та їхньої мінливості, зокрема при патологіях.

Можливо, ці роботи приведуть до відкриття засобів лікування ВІЛ-інфікованих. Щодо проблем раку, то, мабуть, найбільш перспективним буде вивчення імунологічних взаємодій клітин злоякісної пухлини й організму. У нас є підстави припускати, що в даному випадку в основі злоякісності раку і його інших властивостей — “перевернене” відношення “трансплантат—хазяїн”, у якому роль “хазяїна” грає пухлина, що виробляє тканинні антитіла проти самого орга-

нізму. Щодо СНІДу, то, можливо, цей вірус ушкоджує на мембранах Т-лімфоцитів рецептори, що відрізняють своє від чужого.

Успіхи теорії самоорганізуючих систем, генетики, подальші успіхи теорії інформації та її прикладного розвитку приведуть до створення нової галузі електроніки — органічної електроніки, за методикою якої обчислювальні блоки самі себе виробуватимуть за “генетичною програмою”. Це дасть поштовх до розвитку надпотужних електронних систем керування й аналізу інформації, відтак допоможе розкрити таємниці біополя, і тоді можна буде почати вивчення його загального простору і наблизитись до відкриття особливого ефіру, через який передається інформація. Можливо, це докорінно змінить наші уявлення про світобудову. У галузі відкриття нових джерел енергії в ХХІ сторіччі очікується використання гравітації...

Одне слово, людству попереду слід очікувати чимало цікавого й несподіваного. Але як усе це збагнути, зрозуміти, не розгубитися перед шквалом інформації, новітніх відкриттів і технологій?

Посттоталітарне суспільство, до якого належить Україна, все ще перебуває у нестійкому стані невизначеності. Але, як відомо, найтяжчим станом для будь-якої інтелектуальної системи є саме такий стан, зумовлений поєднанням необхідності приймати рішення і дефіцитом інформації, потрібної для цього. У стані невизначеності, коли умови життя не задовольняють людину, її збуджений інтелект інтенсивно шукає шляхів до ліквідації дефіциту інформації через побудову гіпотез, припущень. І тут на допомогу приходить науково-популярна література, у пропаганді знань і залучення людей до набутих прогресу вона стає дедалі важливішою. А в Україні є благодатне підґрунтя для зведення цієї вкрай потрібної громадянам незалежної держави літературної споруди.

Про те, що зараз на державному рівні науково-популярна література не підтримується і, відверто кажучи, не розвивається, а радше животіє, засвідчує хоча б той факт, що, крім колекційних журналів “Дерево познання”, які видає відомо британська компанія “Маршал Кавендіш” (віднедавна в кіосках з’явилася українська версія — “Дерево пізнання” із задекларованим накладом 200 тисяч примірників), а також російського журналу “Вокруг света” (створена й українська редакція — але це також російськомовне видання), більше в кіосках преси годі знайти. До того ж “Дерево пізнання” науково-популярним можна назвати хіба приблизно, тут у популярній формі викладено прописні істини, а не нові тенденції в науці, її досягнення, гіпотези тощо.

А були ж в українському інформаційному просторі советської доби такі цікаві журнали як “Знання та праця” (“Наука-фантастика”), “Наука і суспільство”, які користувалися заслуженим авторитетом серед більш ніж сотисязної аудиторії читачів...

Нині в Україні можна передплатити “Юний технік України” і “Юний натураліст”, “Світ фізики” й “У світі математики”. Неперіодично з’являється науково-популярний журнал “Сузір’я” — для тих, хто цікавиться аерокосмічною тематикою.

Можна зайти на інтернет-сторінку Багатомовного Пошукового Каталогів MavicaNET і зайвий раз переконатись у розмітті науково-популярної літератури у світі. Але не україномовної...

МОЖЕ. НАША КРАЇНА НЕ ЗНАЄ, ЩО МИ ЇЙ ПОТРІБНІ...

Міжнародна книжкова виставка-ярмарок, яка минулого тижня проходила в Українському домі, привабила численних покупців. Вочевидь, цьому сприяла непогана реклама через засоби медіа. Вітчизняний видавець міг бути більш-менш спокійним: його продукція якийсь час не „ви-сітима” мертвим тягарем у закутках офісу. Трохи продали, трохи заробили, трохи розплатилися з боргами... Проте директор видавництва „Факт” Леонід ФІНКЕЛЬШТЕЙН не бачить причин для радості. У глобальному розумінні... Якщо книжкові ярмарки перетворюються на основний ринковий механізм у видавничій справі, — це печально. Пан Фінкельштейн переконаний, що українську книжку має утримувати українська влада. Саме вона і повинна дбати про гідну кількість книгарень...

Уляна ГЛІБЧУК
Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА

— Пане Леоніде, мандруючи на виставці від стенду до стенду, можна дійти висновку, що окремі видавництва мають чітку стратегію. Наприклад, “Юніверс” видає книжки нобелівських лауреатів. “Основи” — класику художньої літератури, світову філософію... Чи має “Факт” чітку стратегію?

— Я можу її сформулювати. Ми видаємо досить багато літературознавчих книжок та посібників, наприклад, з математики. Хіба це не є так звана „наукова” ніша? Ми видаємо велику кількість сучасної української літератури. Останнім часом у нас все більше з’являється перекладних книжок. Але це не означає, що у нас “розмита” стратегія. Вважаємо, що це не стільки вибір напряму, скільки наше розуміння гуманітарної культурної політики, яку треба впроваджувати в Україні. Якщо хочете, щоб я її сформулював, то вона звучатиме дуже просто: це видання україномовних книжок, які будуть потрібні в такій дивній, навіть химерній країні, як наша.

— Як вітчизняна химерність впливає на „Факт”?

— Головне гасло нашого видавництва: російськомовний — україночитаючий. Так сталося, що Україна у найкращому випадку двомовна. Не будемо аналізувати причини, то тема окремої розмови... Сьогодні в регіонах говорять різними мовами. Не всі поки що можуть рідною. Так є, це правда... Але читати українською всі не просто можуть, а зобов’язані.

— Я помітила, що у вашому асортименті є російські книжки, наприклад, “Девочка

и птицелёт”... У якому випадку вдається до перекладу художнього твору, а в якому залишаєте мову оригіналу?

— Щиро кажучи, мовою оригінала залишили тільки “Девочку и птицелёт” Володимира Кисельова. Це єдина російськомовна книжка у “Факті”. Але ми це зробили свідомо. Незважаючи на те, що переклад цього твору українською бездоганний. Ми дуже довго думали, якою мовою видавати. Розумієте, для нас це не просто книжка. Це пам’ятник і пам’ятка. Це Київ. Це слава українській інтелігенції. Це слава автора — батька Леоніда Кисельова. В останній рік життя, прикутий до ліжка, він почав писати вірші українською. Це блискавичний геніальний випадок білінгвізму. Леонід Кисельов був російськомовним українцем, а став україномовним. Це було його переконання. До того ж, це сталося не у дев’яності на хвилі ейфорії, а значно раніше — у тривожні шістдесяті, коли свідомий вибір особистості межував з тюрмою і смертю. Може, тому і видали “Девочка и птицелёт” мовою оригіналу. Книга — як шана...

— Ви намагалися підрахувати, у скількох книжкових ярмарках видавництво “Факт” брало участь?

— Уже навіть не беруся. Ма-буть, близько сотні.

— Тоді візьмімо останні ярмаркові роки. Чи впливають вони на асортимент кни-

жок? Зважаючи на це, як виявляється ваша бізнесова жилка?

— На превеликий жаль, впливають. Біда в тому, що ми через наше жебрацтво, через абсолютно гвалтівну державну політику щодо книговидавання користуємося виставками-ярмарками як ринковим механізмом продажу.

— Це майже феодальне господарство...

— Безперечно, феодальне господарство. Це страшно, коли на виставці мрієш тільки про ефективний продаж. Не про нові контракти, не про нових авторів, не про нові ринки збуту, а про те, щоб саме на виставці заробити хоч трішечки грошей. А все від жебрацтва, тому що в Україні нема книгарень. В усій Україні книгарень менше, ніж у Варшаві. Перепрошую, але я не маю де продавати книжки... Всього час наводжу такі цифри: в Україні 670 районних центрів і тільки 50 книгарень, які працюють з україномовною книжкою! Тому ми тішимося таким феодальним господарством, як виставка-ярмарок. Ось уже готуємося до львівського Форуму. Видавці люблять його... Спеціально “підганяють” нові книжки, замість того щоб думати, як найкраще представити Оксану Забужко, Любов Голоту чи Леоніда Плюща, який приїжджає з Франції на презентацію... Ні, звичайно, ми будемо представляти наших авторів. Але головна мета — якомога більше продати. Хіба це не жахливо? Таким чином виставки-ярмарки впливають на асортимент. Ми не спроможні планувати календарний рік, скажімо, видавати книжки до свят: Миколая, Різдяних свят, дня радянської армії...

— Радянської, ви не помилилися?

— Радянської. Даруйте, 23 лютого важко асоціювати з днем української армії...

Далі у нас 8 березня, потім 1 травня, потім 9 травня... На жаль, у нас не стільки свята, скільки “праздники”. Отже, наш видавничий рік починається 15 серпня і закінчується 15 грудня. От і виходить, що книжки треба видавати протягом цього часу. Інакше лежать мертвим тягарем.

— У вас є улюблені автори?

— Є. Всі автори видавництва “Факт” — мої улюблені. Подивіться на асортимент видавництва: більшу його частину складають молоді автори. Ми також видаємо поезію молоді. Ось недавно вийшла збірка “Цілодобово”. Наймолодшому авторові 19 років.

— Видавці не

часто ризикують видавати поезію...

— А ми ризикуємо. Тому що ми тут не на день, не прийшли відпрацювати “енну” кількість грошей і розбігтися. Ми тут до-ти, доки потрібні країні. Може, наша країна і не знає, що ми їй потрібні... Таке я також припускаю... Нічого, ми їй доведемо.

— Дивлячись на вас, мимоволі зринає в пам’яті асоціація з “Бурею й натиском”. Було колись таке гучне літературне угруповання...

— Знаю таке угруповання, але для мене найцікавішими є неокласики. І не тільки тому, що я в захопленні від їхніх текстів. Причина інша. Здебільшого всі вони з російськомовних родин, які обрали українську культуру, аби не бути маргіналами. Моя улюблена героїня — це Леночка, Олена Теліга, яка свідомо обрала українську мову, будучи в родині російськомовною. Добре, якби сучасні азарови це почули. У нас, слава Богу, велика історія. Є у кого вчитися і є для кого працювати. Є минуле і майбутнє. А значить, є сучасне.

— Ви сказали, що на Форумі видавців у Львові буде Леонід Плющ. Розкажіть, будь ласка, детальніше.

— Починаючи з 2000 року ми працюємо над текстами Леоніда Плюща. До Форуму готуємо чотири томик його творів. Уже вийшло три книжки. 2001 року — “У карнавалі історії” та “Екзод Тараса Шевченка”. Третя книжка, “Прекрасна ложа” Хвильового”, вийшла торік. Незабаром побачимо четверту. Я вважаю за честь повернути Леоніда Плюща Україні.

— А хто запрошував письменника до Львова? Організація Форуму?

— Це наша ініціатива. З Леонідом Плющем ми знайомі тільки через електронну пошту. Це унікальна людина. До речі, теж з малоросії, але став українцем.

— Може, згадаєте свій найбільший видавничий успіх? Коли було відчуття ейфорії...

— У мене декілька разів виникало відчуття ейфорії. Вперше, коли ми познайомилися і почали працювати з Оксаною Забужко. І вдружку, коли перший наклад її останньої книжки ми продали за два місяці. Велику дорогу книгу розкупили майже миттєво. Тепер уже в продажу другий наклад. Відчуття ейфорії виникло, коли ми почали видавати одного з найпотужніших українських поетів — Ігоря Калинця. Я сам у захваті від нашої серії “Вибране”. Там і Василь Герасим’юк, і Оксана Забужко, і Василь Махно... Звичайно, Василь Стус. Започаткували серію “Ексертіс ехсіпиєндіс”. Успішною була літературознавча “Текст + контекст”. Коли я бачив, що на виставці продається близько семисот книжок з цієї серії, був щасливим... У мене часто виникає ейфорія, тому що я люблю свої книжки і своє видавництво.

ЗОНА ПОЕЗІЇ

Тарас ФЕДЮК,
лауреат Національної Шевченківської премії

Часи незалежності України, часи дикого переходу від “зір комунізму” до ринкових, себто грошових, відносин стали нестерпно важкими для української культури загалом і надто для української поезії. Не аналізуватиму причин, вони і так відомі та проаналізовані давно. Неукраїнській, малоукраїнській державній владі українська культура виявилася нецікавою.

У цій ситуації, як і сто, і двісті років тому, справа існування національної книги мусила стати справою самих письменників, видавців та поодиноких меценатів. Тому Асоціація українських письменників задумала та зініціювала нову поетичну книжкову серію “Зона Овідія”.

Після тривалих та нелегких пошуків спонсорів зголосився підтримати початкову кількість книжок народний депутат України Олександр Козаченко. Він і став засновником цього літературного проекту.

Але для втілення задуму у видані книжки потрібен був видавець, який не тільки віддрукував би півторатисячні наклад, а й зумів донести їх до читача у складній ситуації практичного порушення національної системи книгорозповсюдження. Книгарень стало на порядок менше у великих містах, а у містечках та селах вони зникли зовсім. Дякувати Богові, таке видавництво і такий видавець знайшлися. Це видавництво “Факт” та його головний редактор Леонід Фінкельштейн.

Не без сумнівів і не без вагань починала своє життя поетична серія. Чи вдасться її продовжити, чи буде вона цікава літературному загалові, чи вийде високоякісною поліграфічно і чи візьмуть її книгарні, зорієнтовані на російську попу і зрідка — на українську прозу?

Але вже перші книжки “Зони Овідія” спростували всі сумніви. “Синопис” Дмитра Креміня, “Коник на снігу” Павла Гірника, посмертна збірка Володимира Затулівitra “Четвертий із триптиха”, книжки Івана Андрусяка, Анатолія Дністрового, Галини Крук, Маріанни Кіановської, Олега Солов’я, Віктора Неборака, Сергія Пантюка, Володимира Кашки, Назара Гончара, Юрія Островершенка та інші не просто стали літературною подією, а матеріалізували до того досить віртуальне існування потужної української поезії.

Слова вдячності також відомому політикуві Сергієві Гриневецькому, який підтримав вихід наступних книжок, що не лише не “зіпсували враження”, а й потвердили, що хороших поетів в Україні, як завжди, чимало.

Хотілося децю розширити пошукове поле, і незабаром “Зона Овідія” стає міжнародним проектом. Вийшли поетичні книжки відомого російського автора Дмитрія Бикова та білоруса Андрея Хадановіча мовами оригіналу. І ці видання були зреалізовані не просто “для статистики”, а до нашого читача прийшли чи не найякісніші сучасні поети своїх країн.

Найновішими виданнями “Зони Овідія” стали книжки молодих. До вже раніше виданих “Болотних вогнів” (антологія молодих полтавських поетів) додалися збірки Дмитра Лазуткіна, Олени Степаненко; а на черзі — твори ще молодших.

Якщо казати про статистику, то на сьогодні в “Зоні Овідія” вийшло тридцять три поетичні збірки, які репрезентують практично всі регіони нашої країни.

Звичайно, мені, як людині причетній до цієї серії, дуже хотілося, щоб поетичні книжки і надалі виходили, щоб поетичне слово не вмирало і не гинуло. Будемо сподіватися, що саме так воно станеться, і в наступних книжках читатимемо нові поезії Василя Герасим’юка, Марії Матіос, Петра Мідянки, кращих поетів держав європейських та заоканських, наших молодих авторів.

Якось непомітно минає рік, який дуже гучно було проголошено роком української книжки. Держава проголосила. Перепрошую, це ІХНЯ держава проголосила. І все, як завжди. Ні, навіть гірше, ніж завжди. Держава не закупила жодної книжки для українських бібліотек (на відміну від попередніх років), навіть в одіозній програмі “соціально значимих книжок” нічого не вийшло (на відміну від років попередніх). Не кажу вже про розбудову порушеної мережі книгорозповсюдження чи про підтримку українських видавництв. Роки українського безкнижжя тривають. Тривають ВІКИ українського безкнижжя.

Колись Павло Тичина в одному невдалому вірші написав один вдалий рядок. Він звучить так: “Нам своє робить”. Якби був гімн української культури, саме з цього рядка я його і почав би.

Віслава ШИМБОРСЬКА ІНТЕРВ'Ю З АТРОПОС

ВІДСУТНІСТЬ

Ще б трохи —
і моя мати могла
вийти заміж
за пана Збігнева Б.
зі Здунської Воли.
Знайшлася б у них донька —
не я б нею була.
Може, краще пам'ятала
імена й обличчя,
мелодію, раз почуту, теж.
Вона б знала,
як звуть ту чи ту пташку.
Мала б відмінно
з фізики й хімії,
гірше було б із польською,
але, потайки римуючи,
писала б вірші цікавіші від моїх.

Ще б трохи —
і мій батько міг одружитися
з панною Ядвігою Р. із Закопане.
Знайшлася б у них доня — не я б нею була.
Може, упертіша, наполягаючи на своїм,
утрапляла б у халепу безліч разів,
сама себе слухаючи, більш нікого.
Швендяла б то там, то там,
бачили б її за книжкою зрідка,
а на подвір'ї завжди,
ганяла б м'яча з хлопцями.

Може, обидві стрілися ми
в одній школі, у тому ж класі.
Але — не подруги, не родичі,
а на груповому знімку — по різні боки.

— Дівчата, ставайте отут, —
гукав би фотограф, —
менші попереду, вищі за ними.
І гарно усміхніться, коли подам знак.
Тільки полічу зараз,
чи всі тут?

— Так, проше пана, всі.

А В С

Ніколи вже не дізнаюся,
що думав про мене А.
Чи В. усе ж мені до кінця не пробачила.
Чому С. удавав, начебто все гаразд.
Чи не через Д. мовчала Е.
На що сподівався Ф., якщо сподівався.
Чому Г. маніжилась, хоча добре знала,
що Н. притаював.
Що І. хотіла додати.
Чи те, що я була поруч,
мало якесь значення
для Ж., для К. і решти алфавіту.

АВАРІЯ

Вони ще не знають,
що півгодини тому
сталось там, на шосе.
На їхніх годинниках
звичайна собі пора
полуднева, четвергова, вереснева.

Хтось одціджує макарони.
Хтось згрібає листя в садку.
Діти пишуть, бігаючи довкола столу.
Комусь кіт милостиво дозволяє себе гладити.

Хтось плаче —
як буває перед телевізором,
коли підступний Діего зраджує Хуаніту.
Чути стукіт —
то пусте, то сусідка з позиченою пательнею.
У глибині квартири телефонний дзвінок —
наразі лише стосовно об'яви.

У ВІДПОВІДЬ — ДВОКРАПКА

Поезія Віслави Шимборської, лауреатки Нобелівської премії, — окраса польської, слов'янської, світової літератури.
На початку шістдесятих років, коли ім'я поетеси набирало розголосу, працюючи на телебаченні, передплачував польську пресу і гортав свіжий номер “Творчощі” завжди з надією зустріти нові вірші Віслави Шимборської. Її поезією захоплювалися тоді всі, хто мав хоч якийсь стосунок до творчості, її перекладали кращі поети, вона опромінювала нонконформізмом, свободою, справжністю чуття, глибиною думки. Вже не кажу про досконале володіння формою — поетеса була вільна від її диктату, як і від приписів фармацевтів тодішньої панівної ідеології.
І тоді, і тепер компліменти на адресу творчості В. Шимборської зайві, ба навіть недолугі, бо маємо, власне, поезію як таку, чисту її субстанцію, складність і простоту олімпійського виміру, що підвладні лише обраним. Вище Олімпу — космос.

Валерій ГУЖВА,
перекладач

Якби хтось став біля вікна
й подивився у небо,
то зміг би вже побачити хмари,
що прилетіли з місця аварії.
Вони розірвані й пошарпані,
але то для них звична річ.

У ЗАВТРА — БЕЗ НАС

Ранок очікується холодний та імлавий.
Із заходу
посунуть дощові хмари.
Видимість буде слабка.
Шосе слизьке.

Поступово, протягом дня,
під впливом циклону з півночі
можливе — місцями — прояснення.
Однак за сильного вітру змінних напрямків
можна чекати грози.

Вночі
розпогодиться майже скрізь,
лише на південному сході
можливі опади.
Температура значно знизиться,
зате тиск зросте.

Наступний день
заповідається сонячним,
однак тим, хто досі живий,
ще знадобиться парасоль.

ВТІХА

Дарвін.
Кажуть, для перепочинку читав повісті.
Але вимагав,
щоб вони не закінчувалися сумно.
Якщо така траплялася —
розлючено жбурляв її в огонь.

Правда, неправда —
я охоче в це вірю.

Читаючи “Щоденник” Вітольда Гомбровича, з розчаруванням відзначив, що цей видатний літератор не помітив (чи внаслідок вродженого соліпсизму не схотів помітити) найяскравішу зірку польської поезії, не залежну ні від тодішніх політичних обставин, ні від кислотного середовища критики. Її помітив світ.

Більш як півстоліття минуло відтоді, як вийшла перша книжка В. Шимборської “Задля того живемо” (1952). Вірші, пропонувані вашій увазі, — з нової збірки “Двокрапка”, виданої у Кракові 2005 року. Цікаво, що придбана вона була у польській книгарні в Чикаго, звідки й примандрувала до Києва. Обкладинку видавництва “а5” оздобило акварельними переливами барв персня Йоганна Вольфганга Гете. Промовиста деталь. Співмірні величини. Хоча геть різні.

Осягаючи думкою стільки просторів і часів,
він набачився стільки вимерлих видів,
таких триумфів сильних над слабшими,
стільки спроб вижити —
рано чи пізно, зрештою, даремних, —
що принаймні від белетристики,
з її мікромасштабом,
мав право очікувати хепі-енду.

Тож обов'язково: промінчик з-за хмар,
закохани знову разом, сім'ї примирилися,
сумніви розвіяні, вірність винагороджена,
власність повернуто, скарби відкопані,
сусіди шкодують, що були такі вперті,
добре ім'я поновлено, хтивість присоромлена,
старших панн віддано за благородних пасторів,
інтриганів заслано на другу півкулю,
тих, хто підробляв документи, турнули зі сходів,
зводителі дівчат біжать до олтаря,
сироти мають притулок, удови приголублені,
пиха втишена, рани загоєні,
ледащих синів прошено до столу,
келих гіркоти вилито в море,
носовички мокрі від сліз розлучення,
загальні співи і музика,
а песик Федо,
що загубився у першому розділі,
нехай знову бігає по домівці
і гавкає радісно.

ІНТЕРВ'Ю З АТРОПОС*

Пані Антропос?
Так, це я.

Із трьох дочок Неминучості
у Вас, пані, найгірша репутація у світі.
Велике перебільшення, моя ти поетко.

* Одна з богинь долі (грецька міфологія). Їх троє: Клото пряде нить життя, Лахесис визначає долю людини, Атропос перерізає нитку земного існування.

Клото пряде нить життя,
але нитка ця вутла,
не важко її обірвати.
Лахесис лозиною визначає її довжину.
Тож не невинні немовлятка.

Але ж у руках пані ножиці.

Якщо є, то ними користуюсь.

Бачу, що навіть зараз, коли розмовляємо...

Я трудоголічка, така в мене вдача.

Чи не почувається пані стомленою,
знудженою,
сонною, принаймні вночі? Ні, справді ні?
Без відпусток, уїк-ендів, святкувань,
а чи хоча б маленьких перерв на перекур?

Виникли б заборгованості, а я цього не люблю.

Незрозуміле завзяття.
І ніяких ознак визнання,
нагород, відзнак, кубків, орденів?
Хоча б дипломів у рамках?

Як у перукарів? Вельми вдячна.

Чи хтось допомагає пані? Якщо так, то хто?

Непоганий парадокс — та ж ви, смертні.
Диктатори різні, фанатики нескінченні.
Хоч не я їх підганяю.
Самі вправляються.

Напевне, і війни пані тішать,
бо великий від них зиск.

Тішать? Не знаю такого почуття.
І не я до них закликаю,
не я керую ними.
Та визнаю: передусім завдяки їм
не буває затримки.

Чи не шкода пані ниток, відтятих надто
коротко?

Коротші, довші, —
то тільки для вас важливо.

А якби хтось сильніший схотів би позбутися
пані

й спробував одіслати на пенсію?

Не зрозуміла. Висловлюйся точніше.

Запитаю інакше. Чи має пані Начальника?

Ваше наступне запитання...

Наступного в мене немає.

Тоді прощайте.
А якщо коротко...

Знаю, знаю. До побачення.

УСПІННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ. ТРЕТІЙ СПАС

Успіння Пресвятої Богородиці — це велике дванадцяте свято, встановлене Церквою на честь упокоєння, воскресіння та прославлення Матері Божої. Воно, власне, завершує церковний рік. Цикл дванадесятих церковних свят обрамлений життям Богородиці: Різдво Діви Марії його починає, а Успіння завершує, Земний шлях Богородиці відображає великий Божественний промисел спасіння людства.

Людмила ІВАННІКОВА

Після Воскресіння Господа нашого Ісуса Христа Діва Марія, як свідчать історики Церкви, прожила ще 22 роки, до 55-го року н. е., доживши до 69 років свого земного віку. Жила вона на Сіоні, в домі Іоана Богослова, улюбленого ученика Спасителя — так благословив Христос, сказавши: “Це — Мати твоя” і до Ней: “Це — Син Твій”, коли страждав на хресті. Вона часто відходила до молитви на гору Єлеон — місце вознесіння Ісуса Христа. Одного разу під час молитви перед Нею знову постав Архангел Гавриїл і приніс їй радісну звістку, що через три дні Вона відійде до Свого Сина, в безсмертя. “Син Твій і Бог наш, — говорив Архангел, — з Архангелами і Ангелами, Херувимами і Серафимами, з усіма Небесними духами і душами праведних прийме Тебе, Матір Свою, в Небесне Царство!”. На знак того, що над Нею не буде мати влади смерть тілесна і що Вона, ніби сном заснувши на деякий час, скоро прокинеться і побачить у славі Сина Свого, Архангел вручив Діві райську пальмову гілочку. Мати Божу надзвичайно зраділа цій звістці.

І от при кончині Своїй забажала Вона бачити всіх апостолів, щоб попрощатися з ними і поблагословити їх, адже вони розійшлися по всій землі з проповіддю християнства. Поки вона готувалась до похорону — прикрашала світилицю, запалювала світильники, готувала смертне ложе — Іоан Богослов повідомив усіх родичів і всіх християн, що жили в Єрусалимі та його околицях, і до Божої Матері зібралась тоді величезна кількість людей. Вона повідомила всіх про свою кончину, просила не плакати, а радіти цьому, адже, стоячи біля Престолу Божого, поруч зі Своім Сином, Вона зможе благодати Його за весь світ, крім того, бути всім помічницею і заступницею. Богородиця заповіла також поховати її тіло у Гетсиманському саду, де були гробниці її батьків, Іоакима та Анни, і Святого Йосифа Обручника.

Поки Вона ще говорила, почувся шум, подібний до гуркоту грому, і хмари оточили дім Святого Іоана Богослова — це за велінням Божим Ангели підняли на хмарах апостолів, що в цей час перебували в різних кінцях світу, і принесли їх в Єрусалим, поставивши на Сіоні перед дверима обителі Матері Божої. Святі апостоли самі вельми дивувалися з такого дива. До них вийшов Іоан Богослов, радісно привітав їх і повідомив про подію, заради якої зібрав їх дивним чином Господь, — щоб вони з почестями поховали тіло Матері Божої. Апостоли вельми засмутились, але Матір Божу втішила їх обітницею, що після її смерті вони її ще побачать.

І ось настав 15-й день серпня, і наблизився благословенний час відходу Пресвятої Богородиці — була третя година дня. У світлиці горіло багато світильників, усі апостоли (крім дванадцятих, так само зібралась і апостоли з числа сімдесяти) возносили хвалу Богу, Діва Марія лежала на прикрашеному одрі, чекаючи приходу Сина Свого. Несподівано у світлиці засяяло світло Божественної слави, що затьмарило всі свічки. Ті, хто це бачив, жажналися, — вони побачили відкриту покрівлю дому, через яку сходить з небес Цар слави з усіма небесними Силами, з усіма праотцями і пророками, які раніше провіщали про Святую Діву, і душами праведників. Поба-

чили Свого Сина, Матір Божу з великою радістю заспівала: “Величає душа моя Господа, ізрадувався дух Мій у Бозі, Спасі Моїм, що зглянувся на смирення раби Своєї — ось бо віднині ублажатимуть Мене всі роди!” — на що Спаситель відповів словами псалму: “Прийди, Ближня Моя, прийди, Голубице Моя, прийди, дорогоцінний Мій скарбе, і ввійди в обителі вічного життя!”. Після цих слів Матір Божу з духовною радістю передала душу свою в руки Господа, при цьому вона немовби заснула солодким сном... І відразу почувся дивний ангельський спів: “Радуйся, Благодатная, Господь з Тобою! Благословенна Ти між жонами!” — так Ангели проводжали душу Божої Матері, яку ніс на руках її Син в Небесні Оселі. Саме так цю подію зображають на всіх іконах Успіння Пресвятої Богородиці.

Прийшовши до тям, апостоли побачили тіло Богородиці. Лице її сяяло, немов сонце, від одру линули дивовижні пахощі. Цілуючи її тіло, хворі одержували зцілення, сліпі прозрівали, глухим відкривався слух, криві випрямлялись і всяка хвороба зникала від дотику до одру Божої Матері.

А далі розпочалась урочиста процесія — святі апостоли Петро, Павло, Яков та інші несли на руках одр з тілом Богоматері. Попереду Іоан Богослов ніс райську гілочку, що випромінювала сяйво. Решта ж віруючих зі свічками й кадилками ішла поблизу, оточуючи одр. Усі співали псалми та молитви, а заспівав апостол Петро. Вся процесія рушила від Сіону до Гетсиманії, через весь Єрусалим. Над одром пливло дивне сяйво, схоже на золотий вінець, і в повітрі звучав ангельський спів. Всю цю процесію православні віруючі символічно відтворюють у день Успіння Божої Матері, увечері, коли відправляється чин похорону Богородиці з урочистим обнесенням Плащаниці навколо храму.

Тільки пізно увечері святі апостоли змогли покласти пречисте тіло до гробу — всі присутні намага-

лися оплакати й обцілювати його на прощання. Та й після того віруючі не залишили Гетсиманського саду, апостоли ж, приваливши гріб величезним каменем, пробули біля нього ще три доби, співаючи псалми день і ніч.

По особливому Божому промислу один лише апостол Фома не був на погребінні тіла Пресвятої Богородиці — він прибув до Гетсиманії на третій день і вельми тужив та плакав, що не побачив цієї надзвичайної події. Святі апостоли, поспівчувавши йому, вирішили відкрити гріб, щоб він міг поклонитися тілу Пресвятої Богородиці й одержати втішення. Але коли відкрили гріб, то жажналися — тіла Богоматері в ньому не було, лежали тільки похоронні покривала. Приголомшені, апостоли молились Господу, щоб відкрив їм таємницю зникнення тіла Божої Матері. Ввечері вони сіли, щоб підкріпитися їжею. При цьому апостоли мали звичай: коли сідали їсти, залишали поміж себе одне незайняте місце, кладучи на ньому в честь Христа — як Його частку — шматок хліба. Після завершення трапези вони брали цей хліб, що називався часткою Господа, підносили вгору, славлячи Пресвятую Трійцю, а тоді розламували зі словами: “Господи Ісусе Христе, помагай нам!” — з’їдали як Боже благословення. Так робили вони завжди, коли були всі разом, так робив кожен з них окремо, де б він не був. Так було й цього разу. Але як тільки вони піднесли вгору частку хліба, славлячи ім’я Боже, враз почувся ангельський спів. Піднявши очі, вони побачили Матір Божу, що стояла на повітрі в оточенні Ангелів, осяяна невимовним світлом. Вона промовила: “Радійте! Бо я з вами, на всі дні!”. Святі апостоли, переповнившись радістю, замість звичайних слів “Господи Ісусе Христе, помагай нам!” вигукнули: “Пресвятая Богородице, помагай нам!”.

З того часу вони, як самі увірували, так і Церкву Святу навчили вірити, що Матір Божу на третій день

“Успіння”. Перша половина XVIII ст. Походить із м. Лебедин Харківської губернії (тепер Сумської області)

після погребіння воскресив її Син і взяв з тілом на небо. Знову ввійшовши до гробу, святі апостоли взяли залишену Нею плащаницю для втішення вірних і як неложне свідчення воскресіння Божої Матері.

По завершенні всіх цих чудес святі апостоли так само на хмарах повернулися кожен у ту країну, звідки був узятий під час проповіді Євангелій.

Описані Димитрієм Ростовським події (з посиланням на численних очевидців та свідків) запевняють нас у тому, що Матір Божу справді є заступницею і Матір’ю всього світу, що Вона справді перебуває на небесах, і що кожна людина, проживаючи життя своє у святості, може досягти такої досконалості, що смерть і тілність не владні будуть не тільки над її душею, а й над тілом, адже Діва Марія була, як і ми всі, так само народжена на землі земними батьками.

Наступного дня (29 серпня) свята Православна Церква святкує перенесення із Едеса в Константинополь Нерукотворного Образу Господа нашого Ісуса Христа (Третій Спас, Спас на Полотні або Нерукотворний Спас). Свято пов’язане з переказом, записаним Єпископом Кесарії Палестинської, знаменитим істориком Церкви Євсевієм (270—338).

Коли Ісус проповідував Євангеліє, слава про Нього долинула аж до Едеса — сирійського міста, розташованого за річкою Євфрат. В Едесі жив князь Авгар, що хворів на проказу. Дізнавшись про Ісуса Христа і про ті великі дива, які Він звершує, Авгар забажав побачити Спасителя, сподіваючись одержати від Нього зцілення. Оскільки князь сам не міг піти в Юдею, то послав до Палестини видатного художника, доручивши йому зобразити на полотні Лик Господа. Князь побажав мати відряду в своїй хворобі хоча б у спогляданні зображення Лику Ісуса Христа. У своєму посланні до Спасителя Авгар написав: “Чуючи про Твої дива, я дійшов висновку: Ти або Бог, що зійшов з неба, або Син Божий. Тому я прошу Тебе прийди до мене, щоб зцілити невиліковну хворобу

мою, від якої я страждаю багато років. Дійшло до мене також, що юдеї ненавидять Тебе і хочуть заподіяти Тобі зло. А я маю місто, хоч і невелике, але красиве і багате; тож прихось до мене й живи зі мною в моєму місті, де для нас обох знайдеться все необхідне”.

З таким посланням Авгара художник прийшов до Єрусалима. Він побачив Господа, що навчав багатьох людей, але не зміг підійти до Нього через скупчення народу. Тоді він став на камінь і вдвигався в лице Ісуса, прагнучи зобразити його — і не міг зробити цього, бо воно сяяло непостижимою, недоступною для зображення людської руки славою і благодаттю. Довго трудився художник, та не досяг нічого. А Господь звелів апостолу Фомі піти й привести до Нього чоловіка, що стоїть на камені й малює Його лице. Коли той підійшов, Ісус назвав його на ім’я — Ананій — прочитав послання Авгара і написав відповідь: “Блажен ти, Авгаре, що не бачив Мене, але увірував у Мене!.. Ти пишеш, щоб Я прийшов до тебе, але Мені слід звершити те, заради чого Я посланий, а після цього повернутися до Отця, що Мене послав. І коли Я буду вознесений до Нього, тоді пришло до тебе одного з Моїх учнів, котрий повністю зцілить тебе і подасть тобі і, тим, що будуть поруч із тобою, життя вічне через Хрещення”.

Написавши це, Господь запечатав листа, а далі, виконуючи бажання Авгара й художника, наказав принести води і, вмивши лице Своє, обтер його поданим йому квадратним убрисом. І о диво! — на убрисі відпечаталось зображення Божественного обличчя! Ісус промовив: “Неси, віддай тому, хто тебе послав!”

Це сталося в останні дні земного життя Спасителя, перед його Стражданням.

Через багато років, коли Сирію полонили сарацини, Нерукотворний образ Спасителя був перенесений до Константинополя. Дорогою до Царгорода від образу здійснювалися численні чуда, зокрема, зцілення хвороб і вигнання демонів. Це сталося 16 серпня 944 року.

МЕДОВЕ СВЯТО

Олена ТУНІК
Фото автора

З 14 по 22 серпня в Києво-Печерській лаврі на Дальніх Печерах проходила виставка-ярмарок “Медовий Спас”. Мед, прополіс, віск, асорті з сухофруктів, залиті медом, — усе це, виконане з неабиякою майстерністю, привезли пасічники з усієї України. На відкритті ярмарку священики освятили плоди праці бджолярів.

Вражав асортимент меду: акацієвий, гречаний, соняшниковий, травневе та червнєве різнотрав’я, рапсовий, коріандровий, коріандровий з акацією, лісовий, квітковий. Проїшовши рядами виставки, вже знатимете, як розрізнити мед. Гречаний найтемніший — темно-коричневого кольору; акацієвий — темно-жовтий і прозорий, як сльозина (саме акацієвий мед полюбують найпримхливіші шанувальники цього цілющого продукту); рапсовий — твердий білуватожовтий і цукристий; а ось мед травневого різнотрав’я — жовтий, як золотий. Любителі сухофруктів могли придбати асорті з волоських та лісових горіхів, арахісу, мигдалю, кураги, інжиру, родзинок, залитих медом. Дуже вабили медові стільники. У кожного продавця був прополіс, пласти воску і навіть готові воскові свічки.

А першими спробували товар самі трудівниці-бджоли. На ярмарку їх було найбільше.

“Як жива гілка, розвивається сьогодні
культура цього села...”

КУЛЬТУРА

15

ЖИВИЙ ЛИСТОК НА ВІТТІ КОЗИЧАНКИ

Уже понад десять років у садибі заслуженого художника України **Анатолія МАРЧУКА** в Козичанці Макарівського району на Київщині проводяться живописні пленери, симпозіуми скульптури й музично-поетичні вечори, які об'єднують діячів різних мистецьких сфер, залучаючи в культурний простір і діалог з художниками місцевих жителів і громадськість району. Традиція пленерів започаткована ще в середині минулого століття батьком Анатолія — директором школи, вчителем математики і художником-аматором **Петром Григоровичем**, який запрошував студентів художнього інституту в Козичанку.

Нині на серпневому пленері творили художники **Олександр Гордієць, Микола Євтушенко, Олексій Іванюк, Анатолій Марчук, Євген Марчук, скульптори Михайло Дмитрів, Юрій Козерацький, Василь Корчовий, Володимир Онищенко, Володимир Шолудько, поети — Валентина Давиденко, Василь Довжик, Олександр Кавуненко, Ганна Козаченко, Марія Кучеренко**. Пленер завершило літературно-мистецьке свято “Літні зустрічі в садибі Марчука” у Козичанці та виставка в Національному музеї Тараса Шевченка в рамках проекту “Феномен українського села”.

Валентина ДАВИДЕНКО

Місцевий ліс — учасник пленеру, якась угода є у нього з Анатолієм Марчуком, бо звідки можна було набрати таку кількість скульптурно довершених білих грибів і на свято в Козичанці, і для барвистої експозиції природних дарів у музеї? Марчук про це каже: “Вранці пішов і назбирав”. А потім ще карасів наловив. Так, ніби крім нього ніхто стежок у грибні місця не вишипорив чи на ранній риболовлі не чатує. Ми самі пересвідчилися, маючи за апофеоз свята прогулянку в човні по мальовничій водоймі, що рибалки зависали з усіх берегів і без захвату проводжали наші захоплені ахання цьому чистому плесу з лататтям купав, дерев'яним місточкам у гушавині верболозів, якомусь невідомому для нашого часу життю флори і фауни, наче з працарства української природи. Хіба цього не могло бути в кожному українському селі та й у столиці, це не виполотіть від парків завзятіми градобудівниками? Але ж ми самі й винні, бо усі туди, на останні галявинки і моріжки зі своїм сміт-

тям, незалежно від політичної погоди надворі і навіть від влади — праведної чи навпаки, а залежно лиш від власної внутрішньої культури (некультурності). Почуття охайності середовища, в якому живеш — це неспотворене почуття власної гідності, яке залежить не від марки власного авто, а власної КУЛЬТУРИ.

За це ж несамовито бореться Анатолій Марчук. Не дозволить залишити й папірця на березі, а висаджує там чорнобривці та ще ставить скульптуру, створену друзями з пленеру. Сільські паркани і кукурудзяні качани дуже природно гармонують і з архетипами від скіфської баби, і з елліністичними скульптурними копіями. Така ж природна і його ідея — культура завжди була притаманна українському селу, її треба повертати, витісняючи шинки і бруд сакральну чистими місцинками природи, скульптурою, мистецтвом, піснями хору “Чебреці”, музикою композитора Віктора Степурка, лірикою Марії Кучеренко і неперевершеним акторським словом народного артиста України Анатолія Паламаренка. Та й просто

Фото Олександра Литвиненка

вечорним гомоном друзів-митців, яким є про що поговорити, бо нинішній час чомусь більше роз'єднує людей, і маєш за щастя хвилини такого спілкування. Саме завдяки цим пленерам було засновано два роки тому Макарівську картинну галерею. Анатолій Марчук подавав району понад 80 картин відомих художників зі своєї приватної колекції, таких збірок є всього три на Київщині. А ще створенням унікальної за мистецькою вартістю творів районної картинної галереї він, власне, врятував від адміністративних реорганізацій рідний Макарів, який з легкої руки якихось недалекоглядних керівників міг позбутися статусу районного центру. Його просвітницька робота на рідних теренах інколи викликає несподіваний резонанс, бо, створивши герб Козичанки, ще й обстоював перед скептиками необхідність таких знакових продовжень історії рідного села, відновлення перерваних духовних зв'язків, без чого неможливо будувати заважний день малої вітчизни. Нинішню ж ідею Марчука — створення пам'ятника землякові, відомому духовному просвітителю і письменникові Димитрію Ростовському (Тупталу), на щастя, підтримало і районне керівництво. Ескіз скульптури представив на пленері відомий скульптор Володимир Шолудько, він уже працює над його втіленням у камені. Тож є герб і навіть гімн Козичанки, який створив поет Олександр Кавуненко.

Незмінна помічниця в організації всіх акцій художника в районі — Раїса Резніченко. А цьогорічний пленер допомогли профінансувати голова Макарівської райдержадміністрації Юрій Забела і голова районної ради Микола Вороницький, долучилося й управління культури облдержадміністрації в особі Василя Романчишина.

“Як жива гілка, розвивається сьогодні культура цього села завдяки ентузіазму Анатолія та його друзів”, — сказала на відкритті виставки у Національному музеї Тараса Шевченка поетеса і журналістка Ганна Козаченко. А в залах музею, вщерть заповнених того серпневого дня, де вітали мистецтво і зовсім юних — Євгена Марчука, Олександри Гордієць, і відомих майстрів пензля — всіх учасників пленеру, змусив усміхнутися своїм поетичним експромтом відомий український поет Петро Осадчук. Його строфа починалася пафосно: “Ми вийшли на крутий поворот!”, а завершилася рядком:

Та не можна перемогти народ,
який ходить на виставки
в таку спеку!

ЗОДІАК ПО-УКРАЇНСЬКИ

Анастасія КОХАН

Люди вірили в потаємну силу зірок, бо вони були недосяжними і викликали неабияку цікавість. І нині, знаючи, що зірка — спалах світла, багато людей вірить, що зірки володіють таємною силою, і кожен з нас народжується під опікою одного з сузір'їв. Дітям розповідають казки про те, що, коли народжується дитинка, на небі спалахує зоря, і згасає, коли хтось покидає цей світ. Майже кожен може згадати свій знак Зодіаку і знайти його сузір'я на небосхилі. Різні народи світу порізнено зображають знаки Зодіаку. А який же український Зодіак?

Український художник Лесі Кара-Коці, як вона сама зізналася, “стало цікаво, що людину порівнюють зі знаком або твариною, і з'являється єдність людини і символу”. Леся має власне уявлення про зображення цих знаків. В її роботах звичайна істота перетворюється на феєричне сплетіння українських візерунків, насичених багатою кольоровою гамою. Майже всі вони мають людські обличчя з добрими і трішечки сумними очима, як у справжніх українців. “То від мудрості в них очі сумні”, — каже художниця. Вони привітні й ласкаві, адже це наші янголи-охоронці.

На виставці в Креп де Шині (вул. Гоголівська, 25) у вересні буде представлено всі знаки Зодіаку, деякі — в різних інтерпретаціях. Вони — яскравий приклад традиційного українського стилю, зворушують наївною дитячістю. Надзвичайно вражає Діва — справжня леді-мишка, яка ніколи не розстається з люстерком, турбуючись про свою красу. Терези — тендітне мамонтеня, що зважає на своїх вушках-шальцях місяця. На картині Водолій-слон робить собі душ із хобота.

До речі, на відкритті вернісажу 3 вересня відбудеться фестивалі Зодіаку. Гостей очікують сюрпризи й подарунки. А щоб напевне отримати приз, потрібно прийти з атрибутом свого знаку Зодіаку.

Валентина ДАВИДЕНКО

Виконавчий директор Ліги українських меценатів письменник Михайло Слабошпицький підкреслив, що журі цієї літературної премії дуже вимогливе і принципове. “Беручи до уваги список лауреатів, можемо стверджувати, що це та премія, коли всі шанувальники поезії погодяться: це насправді поети та ще й із дуже індивідуальним виразом обличчя. Адже сам Борис Нечерда був поетом складним як на тодішню критику, надто ексцентричним, надто експериментальним. Те, чим пишаються поети, що є їхньою честотю, ставилося йому в провину. Він виробляв нову поетичну мову, відкривав своєрідні образи, малюнок, і тому, коли ми задумували цю премію, то ставили за мету нагороджувати нею тільки тих поетів, які справді експериментують і для свого часу складні. Це не гладкопис, не твори, за висловом Григора Тютюнника, “від яких тхне граматикою”. Наші цьогорічні лауреати — автор книжки “Джоконда” Ольга Слоньовська і Петро Поліщук із книжкою “Май... Софіївка... Жасмин...” — справді самобутні поети. Реєстр лауреатів премії імені Бориса Нечерди авторитетний і промовляє сам за себе. Двоє з лауреатів цієї премії вже здобули Шевченківську премію”.

Лауреатів привітав головний редактор журналу “Київ”, голова Київської організації Національної спілки письменників України Віктор Баранов.

А Михайло Слабошпицький відзначив, що це не випадковий збіг — нагородження преміями поета Бориса Нечерди і Анатолія Єрмака. “Він не був письменником. Це — людина-константа, незмінна величина високих переконань і діянь. Анатолій Єрмак був одним із найбільш послідовних борців з коруп-

«Я ЖИВ ЯК МІГ, Я НЕ ЛУКАВИВ»

Ці рядки поета Бориса Нечерди означили не тільки суть його творчості, а й життєвої біографії іншого сучасника — **Анатолія ЄРМАКА**. У Національному музеї літератури України відбулася урочиста церемонія нагородження переможців та призерів Четвертого Всеукраїнського конкурсу на кращий публіцистичний твір “Що таке національна ідея та патріотизм” пам'яті **Анатолія Єрмака** і лауреатів літературної премії імені Бориса Нечерди за 2007 рік. Премія імені Бориса Нечерди заснована Лігою українських меценатів, редакцією журналу “Київ” та Одеською організацією Національної спілки письменників України. Як відомо, її присуджують молодим поетам за утвердження нових напрямів та за самобутні художні відкриття в українській поезії. Нинішні лауреати — **Ольга СЛОНЬОВСЬКА** і **Петро ПОЛІЩУК**.

цією у вищих ешелонах влади, депутатом Верховної Ради. Саме з його іменем асоціюється діяльність депутатського об'єднання “Антимафія”, на рахунок якого — десятки й сотні умотивованих кримінальних подань проти найвищих посадовців. Приятелі, друзі Анатолія Єрмака й ініціювали створення премії. Ми вирішили раз на рік зустрічатися, згадувати цю людину. А задля цього, як запропонував лікар-невропатолог письменник Володимир Берсенев, зробити премію “Що таке національна ідея та патріотизм”. Вже четвертий рік ми збираємося з

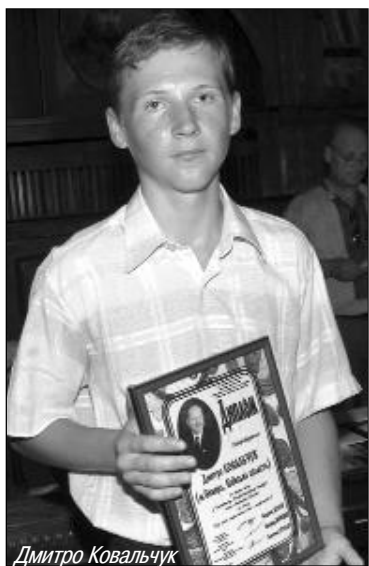
цього приводу. Всеукраїнський конкурс на кращий публіцистичний твір “Що таке національна ідея та патріотизм” пам'яті Анатолія Єрмака заснований Лігою українських меценатів, Міжнародним освітнім фондом ім. Я. Мудрого, Міжнародною благодійною фундацією лікаря Берсенева за сприяння Національної радіокомпанії України. Ми задумали цей конкурс для виховання національного почуття. Діти оприлюднюють свою позицію — моральну й національну, говорять про свої наміри, виявляють національну зрілість. З усіх кінців України на-

дійшли твори на конкурс, він об'єднує, консолідує юне покоління довкола національної ідеї”.

Володимир Берсенев послався на основний закон науки: порівнювати можна порівнюване. “Якщо колись люди знайдуть міру одиниці людської шляхетності, порядності, патріотизму, цю одиницю могли б назвати “єрмак”. Тому що в нашій пам'яті він залишився надзвичайно високою людиною. Він пройшов спецназ, здолав важкий шлях у політиці. Зараз молодь треба активно виховувати на прикладах таких особистостей, як Єрмак. Адже ми живемо в найкрасивішій країні, що до кінця ще не всі усвідомили. Немає кращої країни за кліматичними характеристиками, географічним розташуванням, народонаселенням. Цей великий і добрий народ нині важко йде до демократичних змін. Тепер в засобах масової інформації чи не щодень з'являється слово “еліта”. Це сільськогосподарський термін, придатний для характеристик пшениці чи тваринництва, але аж ніяк не для людини. Гадаю, зараз потрібні аристократи духу, які відзначалися б найвищою культурою і працювали на національну ідею, а твори, написані на честь Анатолія Єрмака, мають проаналізувати вчені і створювати програму дальшого розвитку нашої держави”.

Олександр Єрмак, Михайло Слабошпицький, Володимир Берсенев, Григорій Омельченко

Дмитро Ковальчук

Григорій Омельченко, партнер Анатолія Єрмака по антикорупційній діяльності, сказав: “У цьому залі бачу юних ліцеїстів у погонах. Хай вони знають, що в душі ми були невинуватими романтиками, вірили, що Україна буде такою, як у мріях: матимемо міцну Українську державу, щасливий український народ. І вона буде сильною, наповненою українським духом, душею, тому що і людина, і нація — творіння Боже”.

У кожного народу, як і в людини, — своя доля. І коли онуки цих молодих ліцеїстів будуть вивчати історію, то вони знатимуть, що Анатолій Єрмак по крихті, по маковинці складав оце велике надбання, любов до своєї рідної землі”.

Премію лауреатом вручив син Анатолія Єрмака Олександр, у церемонії нагородження взяла участь головний редактор Головної редакції для дітей та юнацтва Українського радіо, лауреат премії імені Олексія Гірника Лариса Тарасова.

“Зробити все, аби рідна земля
з кожним роком ставала
заможнішою, могутнішою”.

КИЇВ, 24 СЕРПНЯ СВЯТКУВАННЯ ДНЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Фото О. Литвиненка

ОБНІМІТЬСЯ Ж, БРАТИ МОЇ!

Ніна ГНАТЮК,
заступник голови МГО
“Вінницьке земляцтво”
у м. Києві

24 серпня. Тарасова гора у Каневі. Скільки б разів сюди не піднімалася крутими сходинками, а душу переповнюють хвилювання, захоплення красою Дніпра, відчуття окриленості і бажання обняти кожного, хто прийшов сюди вклонитися національному генієві, помолитися за Україну, помовчати в задумі біля дорогої могили.

Цього дня вінками з пшеничного колосся і калини, з короваями на вишитих рушниках, з квітами прийшли до Тараса Шевченка учасники акції “Обніміться ж, брати мої”, започаткованої понад 10 років тому заслуженим працівником культури України, членом правління МГО “Земляцтво Придніпров’я” Зоєю Ружин спільно з Національним музеєм-заповідником Тараса Шевченка та міськдержадміністрацією Канева. Ініціативу З. Ружин підтримала координаційна рада земляцтв України — передати землю з найсвятіших місць кожної області на Тарасову гору як символ соборності України, консолідації українського народу в ім’я миру, добра, злагоди в незалежній державі.

Дніпропетровське, Волинське, Житомирське, Закарпатське, Івано-Франківське, Луганське, Миколаївське, Одеське, Рівненське, Сумське, Буковинське земляцтва та місто Київ передали землю раніше. А нинішньої святої днини до Канева привезли шкатулки зі святою землею делегації з Вінницького, Полтавського, Львівського, Донецького земляцтв. Прибули також делегації просвітян, ветеранів, працівників культури й освіти з Києва, Одеси, Харкова, Миколаєва, інших регіонів.

Про непроминальне значення Шевченкового слова для розбудови Української держави говорив керівник головної служби гуманітарної політики та з питань збереження національного культурного надбання Секретаріату Президента України Олександр Биструшкін. Своєю красою і силою полонила всіх бандура в руках лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка Василя Нечепи.

Звучали вірші, пісні, у яких — палка любов до рідної землі, прагнення зробити все, аби вона з кожним роком ставала заможнішою, могутнішою.

Каріна ВОСТРЯКОВА,
Олена МОРОЗОВА
Фото Каріни ВОСТРЯКОВОЇ

СЛАВА УКРАЇНІ — ПРАПОРУ СЛАВА!

23 серпня у Києві на Конtrakтовій площі відбулося урочисте громадське святкування Дня Державного прапора України. Саме цією подією й позначила свій старт перша всеукраїнська патріотична ініціатива Форуму молодих лідерів України “Жовто-блакитний — національна гордість України”!

Опівдні біля Києво-Могилянської академії почали збиратися як активні учасники акції, так і просто зацікавлені ініціативою перехожі. Люди у вишиванках, в одязі з національною символікою, прикрасами та з жовто-блакитними прапорами.

Десь за півгодини почали під’їжджати й лідери та почесні гості ініціативи. Засновник Форуму Ігор Шевченко, директор Міжнародного центру протоколу та етикету Інна Новак, президент Києво-Могилянської академії В’ячеслав Брюховецький в один голос заохочували присутніх шанобливо ставитися до Державного прапора, вивішувати його не лише у свята чи в дні жалоби, а й у будні. Серед почесних гостей заходу були співак Лері Він, дворазовий чемпіон світу у складі української команди на чемпіонаті “Найсильніша нація планети” Кирило Чупринка та інші. Одним з найромантичніших гостей став чотирирічний Сашко, який своєю посмішкою, вишиванкою та жовто-блакитними кульками символізував майбутнє України.

Учасники святкування охоче залишали на білому полотні побажання Державному прапору України та ідеї щодо його популяризації. Згодом розпочалася урочиста хода з національними прапорами центральними вулицями Києва. Прапори встановлювали на дахах будинків організацій-партнерів акції. Закінчили ходу встановленням національного символу на Оперному театрі. Цікаво, що люди вже настільки звикли до політичних акцій, що пройтися Києвом з прапо-

рами без реплік на кшталт “Скільки вам заплатили?” або ж “Якого ви кольору?” виявилось неможливо.

Варто, напевно, кожному свідомому українцеві “впустити прапор у своє серце”, як побажав один з учасників акції.

24 серпня 1991 року було проголошено Акт незалежності України, і синьо-жовтий прапор замайорів над будинком Верховної Ради. Державний прапор України затвер-

джено Постановою ВРУ від 28 січня 1992 р. Святкування Дня прапора проводиться з 2000 року, проте раніше — лише на муніципальному рівні. Указ Президента про щорічне відзначення Дня Державного прапора України 23 серпня було підписано 2004 року.

“Слово Просвіти” поцікавилось у учасників та організаторів акції, як особисто вони ставляться до святкувань з нагоди Дня

прапора.

Ігор ШЕВЧЕНКО, організатор, засновник Форуму молодих лідерів:

— Переконалий, що жовто-блакитний стяг повинен бути в кожній хаті. На жаль, у нашій країні державний прапор з’являється на вулицях лише у свята чи через жалобу. А в Європі національні прапори постійно майорять над будинками державних установ та навіть приватних жител. Адже саме ставлення до національної символіки свідчить про зрілість тієї чи іншої нації. Особисто я переконалий, що як у кожного українця має бути власна вишиванка, так і в кожній українській родині має бути національний прапор. Жовто-блакитний стяг — найважливіший із державних символів. Щоправда, зараз активно обговорюють версію, наче він має не жовто-блакитним, а навпаки — блакитним із жовтим. Такої точки зору дотримуються не лише деякі історики, а й спеціалісти з фен-шуй. Вони переконують, що блакитний тоді символізуватиме блакитну землю (саме така вона з космосу), а жовтий — золоте сонце. Однак поки що це — версія.

Кирило ЧУПРИНКА, спортсмен, друг “найсильніша людина” у світі:

— Вважаю, що берегти та шанувати національні традиції необхідно. Ми просто мусимо бути патріотами. За національністю я росіянин, однак уже 27 років живу в Україні. Дуже люблю цю країну і шаную її традиції. На мою думку, святкування Дня Державного прапора мусить відбуватися на державному рівні, адже для українського народу ця подія вельми значуща! Однак, перебирати із шанобливим ставленням до прапора — не варто. Все-таки це неживий предмет, не розумію, навіщо зводити його до рангу культу. Чогось бажати можна народів, та аж ніяк не прапорів... Як на мене, можна бути патріотом і не ходити містом із прапором. Проте, коли виникає необхідність захищати честь прапора — це обов’язок кожного!

“У нашому житті-бутті доволі абсурду, але перетворювати вибори на фарс — це технологія”.

ПОЛІТИКА

Петро АНТОНЕНКО

Виявляється, крадуть не лише заводи, нафту, ракети і буряки в колгоспі. Крадуть і виборчі програми, лозунги й методи агітації. Швидкоплинна виборча кампанія з переобрання парламенту дає доволі прикладів цього. Ось деякі характерні прийоми, які застосовує колишня правляча коаліція, схоже, за рецептами імпортних політтехнологів, які вже не раз товклися на нашому виборчому полі.

Приклад перший. Варто було Президентові України Віктору Ющенку виступити з соціальними ініціативами щодо підвищення зарплат, пенсій та інших виплат, як тут же з біло-блакитних, рожевих і, звісно ж, червоних штабів пролилася ціла “соціальна злива”. Особливо цікавим було схоже на аукціон змагання щодо виплат матерям на народження дітей. Хто більше?! Наобіцяє, звісно.

Друге. Вимога скасувати депутатську недоторканність, ще й у такому потворному, розширеному вигляді, як у нас, — справа не те що назріла, а перезріла. Знов-таки, Президент і виборчий блок “Наша Україна — Народна Самооборона” висунули цю вимогу як один з головних лозунгів виборчої кампанії. Більше того, кожен кандидат у депутати від Блоку написав заяву-зобов’язання, що він особисто відмовляється від недоторканності та голосуватиме за це в парламенті. Що ще зараз можна зробити? Ні, “дайош” більше! — проголосує лідер регіоналів, він же прем’єр. Скасуймо вже зараз. Як? А дуже просто: скличемо засідання Верховної Ради. Те, що парламент розпущено, бо там нема навіть

ПОЛІТТЕХНОЛОГІЇ МАРОДЕРСТВА

“Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає...”

300 депутатів, що це підтверджено судами, ЦВК, — це нічого. Давайте — і все. І заодно ще раз підігріємо тезу, нібито нелегітимний парламент існує.

Третє. Варто було Блоку Юлії Тимошенко оголосити “Український Прорив”, назвати так свою виборчу програму, як з політичного нафталіну вигулькнув Анатолій Кінах. Виявляється, в цього перебіжчика з Майдану до коаліції 2004 року вийшла книжка з такою ж назвою. Тут же про це сповістили агітаційні щити у Києві. Мета їх, звісно ж, не в запрошенні “запитувати в книгарнях” цю давно куплену чи забуту, чи списану в макулатуру книжку. Цілей дві. Перша — вкусити БЮТ, мовляв, як це вони посміли вжити кимось вжите словосполучен-

ня. Друга — зовсім заморочити виборця, поєднавши “Український Прорив” і Кінаха. Раптом обиватель подумає: “Ага, то цей зрадник уже в БЮТ?”

Четверте. Одрокнення головного “плівкаря” Миколи Мельниченка з його нескінченними начебто записами начебто з-під дивана Кучми. Суть навіть не в них, а вже у заголовку інтерв’ю екс-майора: “Всі сьогоднішні українські політики — з кучмівської мафії”. Хацько сказано, врізав усім підрид. От тільки підтекст підленький, бо знову в голови людям вперто просовується теза: “Всі політики — однакові”. А чи всі?! Нормальні, патріотичні — є ж такі в Україні! — і мафіозні?

П’яте. Як тільки обидва помаранчеві блоки — “БЮТ” і “НУ—НС” проголосили пріоритет національних державницьких інтересів, тут же з’явилась національна риторика й у покійної коаліції. Принаймні, у її основі — біло-блакитних регіоналів, бо червоні комуністи все ж тримаються свого “інтернаціоналу” — в імперському варіанті. Власне, український антураж з’явився ще весною на коаліційному Майдані в столиці. Навіть деякі народні артисти України заспівали з динаміків українською. Але справжній ярмарок був днями в Сорочинцях. Політичний — на знаменитому гоголівському. Перша леді Партії регіонів Раїса Богатирьова з’явилася там у вишиванці. Ще й заспівала українською і станцювала. Правда, з усього розмаїття українських вишиванок леді зовсім не випадково вдягла біло-блакитну. А потім влаштували з Тарасом Чорноволом (у брилі) звичайнісінький виборчий мітинг. Просто на ярмарку, на торжищі.

Останнє, уже про явно чужоземні технології. Йдеться про абсурд-проект “Сердючка і вибори”. Те, що цим давно і старанно розкручуваним проектом Верки Сердючки з нас роблять українських телепнів, — не нове. Тепер треба поглумитися з виборів. Так, у нашому житті-бутті доволі абсурду, але перетворювати вибори на фарс — це технологія. Брудна, проплачена брудними коштами з брудною метою.

Що ж, звичайна виборча кампанія... Далі буде?

ОЛЕГ ТЯГНИБОК: ЛЮСТРАЦІЯ Й УСУНЕННЯ ВІД ВЛАДИ КОМУНІСТІВ, ПРИСЛУЖНИКІВ І АГЕНТУРИ КДБ — НАШ ОBOB’ЯЗОК

22 серпня 2007 року, виступаючи у програмі “Ранковий гість” на радіо ЕРА FM, голова Всеукраїнського об’єднання “Свобода” Олег ТЯГНИБОК заявив, що вести дискусії з представником КПУ немає жодного сенсу. Опонентом його був комуніст Гмиря. На тверде переконавання Олега Тягнибока, комуністичну ідеологію слід засудити, а пропаганду комунізму — заборонити.

Олег Тягнибок сказав, зокрема, в цьому ефірі:

“Вважаю, що люстрація й усунення від влади комуністів, прислужників і агентури КДБ — наш обов’язок. Я запропонував свого часу закон про люстрацію. Цей закон зареєстровано в лютому 2005 року. Його треба було ухвалити на належному рівні, але коли переді мною сидять колишні комсомольські чи комуністичні функціонери, не важливо, які — білі, біло-червоні, біло-сині чи помаранчеві на них шалики — вони всі з тієї системи вийшли. Звичайно, вони голосують проти. Це зрозуміло. Треба брати приклад з країн Східної Європи — Польщі, Чехії, Балтії. Наскільки вищий рівень життя в них, тому що вони пройшли люстрацію. Президент Польщі Качинський у жовтні 2006 року ввів другий виток люстрації, хоч йому казали, що вже пізно це робити. Там почали усувати від влади не тільки держслужбовців, а й юристів, поліцейських, прокурорів, викладачів вчз і навіть журналістів, які були причетні до співпраці з радянськими спецслужбами”.

Прес-служба ВО “Свобода”

ХТО НАЖИВАЄТЬСЯ НА ПОЖЕЖАХ ХЕРСОНЩИНИ?

“Мене повідомили, що правоохоронці затримали безробітного місцевого жителя, який причетний до підпалу лісу та однієї з наймасштабніших лісових пожеж останнього часу. Він уже дає свідчення”, — сказав Б. Сіленков, голова Херсонської обласної держадміністрації. При цьому голова області зауважив, що пожежа набула великих масштабів не лише з вини цієї людини, а й через непрофесіоналізм місцевих працівників МНС та державного комітету лісового господарства.

“На жаль, підтверджуються дані про непрофесійні дії відповідальних за ліс та гасіння пожежі осіб — після підпалу та виїзду на місце пожежників, які загасили верхи вогнища, вже наступного дня звідти при сильному вітрі розпочалася лісова пожежа, яка “накрила” 1,6 тис. га лісів”, — зазначив голова області та додав, що за фактами безгосподарності вже порушено кримінальні справи.

Деревину з площ, на яких були останні масштабні лісові пожежі, віддадуть для потреб жителів області. Про це журналістів також повідомив голова обласної державної адміністрації Борис Сіленков.

“Я підготую розпорядження, яким закріплюються ділянки, де була пожежа, за районами області для того, щоб кожен охочий мешканець області міг за найменшу плату заготувати деревину для власних потреб — будівництва чи опалення”, — сказав Б. Сіленков.

Він також зазначив, що готовий до того, що подібні ініціативи викличуть спротив комерційних структур, зацікавлених у поставці деревини на шахти Донецької та Луганської областей.

“Погоріла деревина з наших лісів користується попитом на шахтах Донеччини та Луганщини. Думаю, коли рішення буде прийнято, побачимо, чиї бізнес-інтереси воно зачіпає”, — зазначив Б. Сіленков, відповідаючи на запитання про те, які бізнес-структури отримують зиск від пожеж в наших лісах.

За сім місяців поточного року в області було зафіксовано 361 лісову пожежу.

Підготовлено управлінням інформації та зв’язків з громадськістю Херсонської обласної державної адміністрації

КРИМЧАНИ ВИМАГАЮТЬ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ

Активісти Сімферопольського об’єднання Руху добровольців “Простір свободи” та громадської організації “Український Дім” розповсюдили заяву серед кримчан, які зібралися в приміщенні Українського музичного театру на урочистості з Дня Незалежності України, щодо функціонування та розвитку освіти державною мовою в АР Крим.

Заяву подано представникам кримської влади, особисто голові ВР АР Крим Анатолієві ГРИЦЕНКУ, голові Ради міністрів АР Крим Вікторіві ПЛАКИДІ, першому заступникові Представника Президента в АР Крим Євгеніві ДРАП’ЯТОМУ.

З ініціативи Руху добровольців “Простір свободи” 14 серпня представники громадських організацій Криму звернулися до Президента України Віктора Ющенка, Уповноваженого ВРУ з прав людини Ніни Карпачової, міністра освіти і науки України Станіслава Николаєнка та міністра освіти і науки АР Крим Валерія Лаврова з заявою, у якій вони вимагають забезпечити конституційні права мешканців АР Крим на освіту державною мовою.

Однією з головних вимог підписантів заяви є надання приміщення для відкриття школи з українською мовою навчання в місті Бахчисарай в новому навчальному 2007—2008 році.

Представники громадських організацій вимагають також створити належні умови для відкриття шкіл з українською мовою навчання в усіх містах та районних центрах Криму наступного навчального 2008—2009 року; забезпечити навчання державною мовою в усіх вищих навчальних закладах Криму; відкрити групи з українською мовою навчання на всіх факультетах Таврійського національного університету; призупинити відкриття та функціонування філіалів, відділів вищих навчальних закладів Києва, Львова, Запоріжжя тощо, які організовують навчальний процес іноземною російською мовою в АР Крим; створити Українську Громадську Раду з питань функціонування та розвитку державної мови в АР Крим при Раді міністрів АР Крим як дорадчий експертно-аналітичний консультативний орган.

Інф.

В ШИШАКАХ УРОЧИСТО ВІДКРИТО ПАМ’ЯТНИЙ ЗНАК КИРИЛОВІ ОСЬМАКУ

24 серпня в центрі селища Шишаки Полтавської області відбулося урочисте відкриття пам’ятного знака, на місці якого незабаром буде споруджено пам’ятник видатному шишачанину, учасникові національно-визвольної боротьби під час Другої світової війни, президентові Української головної визвольної ради (УГВР) Кирилові ОСЬМАКУ. В урочистостях взяли участь голова Української народної партії Юрій КОСТЕНКО, а також донька Кирила ОСЬМАКА Наталія Кирилівна ОСЬМАК.

Пам’ятний знак виготовлено за кошти членів районних організацій Української народної партії, НРУ та КУНУ, зокрема, Бориса та Юрія КОЛОСІВ, Наталі та Юрія КОРОТІЧІВ, Миколи ОСТРОВЕРХОГО, Антоніни ОМЕЛЯНЕНКО, Володимира ЩЕРБАКА, Володимира ТАТІЄВСЬКОГО, Володимира ЧМИРЯ, Ігоря М’ЯКУШКА.

Рішення про встановлення пам’ятника прийнято Шишацькою селищною радою 5 грудня 2006 року. Раніше, за словами голови Шишацької районної ор-

ганізації Української народної партії, керівника фракції УНП у Шишацькій районній раді Наталі КОРОТІЧ, питання про увічнення пам’яті видатного земляка двічі порушували на сесіях селищної ради, але через спротив тодішніх депутатів-соціалістів і комуністів не було розв’язано.

Довідка. Кирило ОСЬМАК народився 1890 року в Шишаках. Був членом Центральної Ради першого скликання, працював у міністерстві землеробства УНР. Двічі (1928 і 1930 років) зазнавав арешту за сфабрикованими справами. Був фактично головним політичним референтом, ідеологом ОУН. 1944 року обраний Президентом Української головної визвольної ради, яка була, по суті, підпільним урядом та координувала дії частин УПА. Того ж року заарештований. Загинув у Владимирській тюрмі 1960 року. У грудні 2004-го прах Кирила ОСЬМАКА перепоховано у Києві на Байковому кладовищі.

Настя ТОПОЛЯ,
прес-служба Полтавської
обласної організації
Української народної партії

РОЗСЕКРЕЧЕНІ АРХІВИ І ЗАСЕКРЕЧЕНА РОСІЯ

“Розсекречені архіви” — так назвали книгу, створену із секретних матеріалів, що зберігалися у спеціальних сховищах Служби безпеки України.

Над документами працювали українські вчені, представники діаспори та працівники СБУ.

Розсекречені матеріали дають усі підстави заявити, що голодомор був організованим геноцидом українського народу, — каже виконавач обов’язків керівника СБУ. Проте документи про 1931—33 роки, що зберігаються в ФСБ Росії, й досі закриті для досліджень.

Не відкривають архівів, як повідомив Валентин Наливайченко, в. о. голови СБУ, Цент-

ральний апарат ФСБ, і регіональні органи тих областей Росії, де, як нам відомо, масово репресували українців. Так і в Казахстані. “Відповіді немає на багато питань. Але найближчим часом я особисто поїду до Москви, щоб переконати російську сторону передати архіви нам. Як бачимо, їх не вистачає”.

Перший Національний канал

Валентина БЛІНОВА
Фото автора

ШУКАТИ У СВІТІ НАУКИ

Останнім часом поглиблюється тенденція до скорочення чисельності учнів у Старовижівському районі. Відтак понад 200 вчителів не мають повного тижневого навантаження, а відповідно — й заробітної плати.

Діти вчаться, коли їм цікаво

— Тому міркуємо над тим, як продовжити освітнянські традиції. Своєрідною підказкою для нас стала теза міністра науки і освіти Станіслава Ніколаєнка про підтримку діяльності інтернатів для дітей-сиріт і позбавлених батьківського піклування. Зокрема, передбачається вивчати можливості щодо відкриття в кожному районі невеликих затишних закладів, які б забезпечували потреби та соціальний захист вихованців. Окрім приміщення школи, для майбутнього сиротинця згодилася б і стара, ще досить міцна будівля, яку можна відремонтувати. Село отримало б нові робочі місця, адже безробітних із педагогічною освітою у нас чимало.

З можливістю такого перепрофілювання шкільних приміщень погодився і завідувач управління освіти Старовижівської райдержадміністрації Олександр Хомич. Тим більше, що зменшення кількості школярів у цьому районі триває вже не один рік і збережеться принаймні до 2012-го.

— Втішає лише те, що прогнозують уповільнення зростання різниці між кількістю учнів попереднього і наступного навчальних років, — уточнив керівник галузі в районі. — Крім Грабовської, сумна перспектива чекає школи у Шкробах, Підсинівці, Ліснях, Борзовій, Сьомаках. До речі, у Сьомаках і Седлищі минулого навчального року не було жодного першокласника. Зменшуватиметься кількість учнів у Смідині — одному з найбільших сіл Старовижівського району, Кримному та Смолярах.

Особливо проблемне, як вважає Олександр Хомич, функціонування шкіл першого ступеня, де навчається п'ятеро і більше учнів. На утримання такого закладу витрачається приблизно 30 тисяч гривень на рік. Найчастіше ці школи — у пристосованих приміщеннях, де не завжди є можливість організувати гаряче харчування молодших школярів.

— А як щодо якості навчання у малих школах?

— На таке запитання однозначної відповіді немає, бо це залежить від особистості вчителя. Там, де великий педагогічний колектив, поганий вчитель може загубитися у загальній масі його помилок виправлять досвідченіші колеги. У закладі освіти першого ступеня вчитель — і обличчя школи, і її імідж, і єдиний представник дорослого світу. Протягом чотирьох років його учні мають досить обмежене коло спілкування, і це дається взнаки, коли вони потрапляють до повноцінного дитячого колективу, бо потребують психо-

логічної адаптації. До того ж, утримувати малокомплектну школу набагато затратніше, ніж велику. Але чи можна враховувати тільки економічну доцільність існування малих шкіл, коли йдеться про долю конкретної дитини?

— Закриття малокомплектних шкіл породить чимало проблем. Це і працевлаштування вчителів, і використання шкільних приміщень, на які може чекати доля бездоглядних дитсадків. У багатьох селах їх просто по-варварськи розгромили. Згодом влада схаменулася й почала вкладати гроші у їх відродження. Чи не станеться саме так із закритими школами?

— Районна рада пропонує використати звільнені приміщення для облаштування сільських бібліотек, фельдшерсько-акушерських пунктів, інших соціальних закладів. За участі влади можливе перепрофілювання шкіл, особливо ж типових, в інтернати, стаціонарні табори відпочинку. А от про зайнятість учителів говорити справді складно.

— Яке навантаження мають педагоги Старовижівського району?

— У мережі освіти району понад 700 учителів, між якими розподілено лише 520 ставок. Тобто 30-35 відсотків педагогів, а в деяких школах навіть більше, працюють на половину, а то й на третину ставки. Відтак їхня реальна заробітна плата набагато нижча від задекларованої.

— Незважаючи на це, ви приймаєте на роботу випускників вузів?

— Так. Торік у район прийшло чотирнадцять молодих учителів, але тільки п'ятеро з них мають повне тижневе навантаження.

Всі ми, як кажуть, родом із дитинства, а першого свого наставника пам'ятаємо протягом усього життя. Однак проблеми у нашій освіті досить серйозні, особливо ж у сільських школах. У багатьох з них досі не знають, що таке комп'ютер. Зменшення народжуваності поставило на грань існування і самі села: зникає школа — вимирає село. А хто ж тоді запалюватиме факел знань? Невже у Грабовому і справді залишаться тільки пам'ятник шкільництву?

Пам'ятник освіти у Грабовому

ДОРОСЛА «НЕУВЯЗОЧКА» З ДИТЯЧОЮ КНИЖКОЮ

Духовний дефіцит — на зміну матеріальному

Тарас КОВАЛЬСЬКИЙ

Нові київські книгарні нагадують дистильований простір: ходжу туди тільки заради книг. Інших принад — столу замовлень, скромного крісла для читання, не кажучи про платну каву і туалетну кімнату — навіть не чекаю. Про рівень обслуговування достеменно не знаю. З працівниками спілкуюся лише біля каси... Причому після оплати емоції на обличчі касира можуть дорівнювати нулеві. Але запитання інших відвідувачів викликають чомусь приголомшливі відповіді. Ось дві з них, в магазині “Буква” центру “Глобус”, що під Майданом Незалежності.

Якось увечері всередині серпня 60-річному іноземцеві відповіли, що книжки про Україну англійською мовою немає. Є лише російською...

Наступний випадок трапився в неділю, 19 серпня, близько 14-ї години. Подружжя пара років 35-ти шукала дитині книжку Ганни Чубач. Видно, люди цінують свій час, і тому миттєво звернулися — російською мовою — до 20-річного продавця. Хлопець про таку письменницю не чув (відповідь щось на кшталт “О чем она пишет?”). Йому пояснили: письменниця творить для дітей, зокрема вірші (“развивающие”). Консультант повернувся після пошуку даних в комп'ютерній базі магазину: “К сожалению, нет”. У відповідь затаїтий покупець вихопив-таки з полиці велику білу книжку із кризою плівкою палітуркою... Високий на зріст консультант ніби аж зігнувся, читаючи прізвище автора: “...неувязочка вышла... Мне послышалось “Чубыч”...”

На диво, за 10 хвилин цей консультант вимовляв цілі українські словосполучення, шукаючи покупця якусь філософську книжку.

...Наступного дня я подзвонив Ганні Чубач. Її та “неувязочка” не здивувала. “Це тенденція”, — каже Ганна Танасівна. Тобто магазини, особливо мережеві, не хочуть української книжки, не приділяють їй достатньо уваги. Письменниця додає, що треба піднімати авторитет мови і держави, запровадити нові премії й номінації в галузі дитячої літератури... “Я двічі була в Оратівському районі (Вінницької області — Т. К.) на “Вечорницях” — там люди руки цілують за книжку. Намагаюся брати із собою до ста книжок”, — поділилася Ганна Чубач.

Після розмови з письменницею подумалося: “Не можна мовчати”. Запитувати у працівників книгарень і розповідати їм та власникам магазинів. Тим більше, що серед власників мережі “Буква” — начальник Управління культури Київської міської державної адміністрації Світлана Зоріна (авторка прозових творів).

Магазини повинні виправдовувати свої націнки (наприклад, на словниках — це й 100-відсоткова націнка). Окрім “притомних” консультацій варто проводити зустрічі читачів з авторами, робити магазини громадськими центрами. Кожна мережа може зробити таким хоча б свій „флагманський” магазин: великий, комфортний. Ось ще один нюанс: знаю випадки, коли людина навстоячки прочитає всю книжку в залі магазину — і все ж купує той примірник. Якщо має гроші...

Що вже казати про світовий досвід: в книгарнях поруч з книгами про птахів можуть галасувати папуки в клітках... У згаданій “Букві” я зустрів лише нечисленних лінькуватих комарів (це другий підземний рівень).

● ІНТЕРВ'Ю З ПРИВОДУ

— **Таміло Мечиславівно, чим відрізняється освіта в школах Деснянського району від інших?**

— По-перше, наш район — це найбільший район Києва, в якому 119 освітньо-виховних закладів, серед яких 63 — школи і школи-садки. Мережа надзвичайно розгалужена та інноваційна, тобто 33 школи району цього року працюють за десятьма експериментальними програмами.

— **Що це таке — експериментальні програми?**

— Це навчальні програми, що супроводжуються дослідницькою роботою науковців, які відстежують ефективність нових навчальних комплексів і роблять висновки щодо їх подальшого впровадження. За кожною програмою стоїть конкретний автор, який діагностує поточну ситуацію в навчальному процесі, аналізує хід виконання програми та її наслідки.

— **Яка з цих новітніх програм Вам запам'яталася найбільше?**

— У нас була дуже цікава програма “Києво-Могилянське братство”, науковий супровід якої здійснювала проректор інституту ім. Б. Грінченка, завідувача лабораторією експериментальної педагогіки Людмила Ващенко. Мета і сенс програми — розвиток партнерства із школами інших країн, роздільне навчання хлопчиків і дівчаток, виховання гармонійної людини...

ТАМІЛА ФЕДИНА: «ДІТИ У НАС РОЗУМНІ»

Оголошення конкурсу на кращий твір про село під гаслом “Нинішнє і майбутнє українського села очима молоді” прихильно сприйняли освітяни і широка громадськість.

Брати участь у конкурсі запропоновано учням випускних класів 2008 року п'яти районів Чернігівщини і Деснянського району Києва.

Інтерв'ю з цього приводу дає заступник директора науково-методичного центру управління освіти Деснянського району столиці Таміла ФЕДИНА.

стан підготовки до нового навчального року в районі?

— Цього року ми прагнемо приділити особливу увагу сьомим класам, робимо наголос на методичній підтримці вчителів та учнів. Бо саме цього року сьомі класи переходять на 12-річний цикл навчання. А це — нові підручники, нові програми; з'являються нові предмети, інші зникають у перерозподілі...

— **Які нові, наприклад?**

— Наприклад, інтегрований курс “Природознавство” (5—7 класи): фізика, біологія, хімія, географія. Тому “Хімія” як частина цього курсу вивчатиметься не з 8-го, а з 7-го класу. В інтегрованому курсі розглядаються також проблеми екології, права людини тощо.

— **А чи матеріально-технічна база шкіл району відповідає новим завданням?**

— Заклади освіти району нещодавно отримали спеціальні комплекси електронного обладнання “Інформатизоване робоче

місце бібліотекаря”. А це значно наближує учнів і вчителів до інформаційних джерел. Треба лише наполегливіше освоювати нові можливості. До речі, всі школи району підключено до Інтернету.

— **Які питання розглядали під час традиційних серпневих науково-практичних конференцій учителів?**

— Обговорювали плани роботи, а також націлювали вчителів на ефективне використання матеріально-технічної бази, зокрема інформаційних технологій в навчально-виховному процесі, на осучаснення методів і прийомів навчання.

Запросили методистів і науковців, які виступили з тематичними лекціями, а також фахівців, що демонстрували програмне забезпечення, презентували також різноманітні новинки.

— **Чи вже можете назвати тему першого уроку у День знань 1 вересня?**

— Цими днями ця тема визначається, але гадаю, що вона буде пов'язана з тим, що 2008 рік названо Роком української книги. Ми, звичайно, робимо все, щоб наші учні досконало володіли мультимедійним інструментарієм і обладнанням, але книжка була, є і буде першоджерелом і провідником у світі знань.

— **Які книжки рекомендуватимете своїм учням із того, що Ви, пані Таміло, прочитали останнім часом?**

— Зараз перечитую ті книжки, які свого часу були для мене орієнтиром у житті. Обов'язково раджу читати українських авторів — Шевченка, Франка, Квітку-Основ'яненка, а потім ще Проспера Меріме, Драйзера... Нам усім не вистачає мудрості й життєвої компетенції, а її можна взяти від класиків.

— **Як Ви сприйняли пропозицію, щоб Ваші учні взяли участь у конкурсі на кращий твір про село?**

— Вважаю, що це дуже цікава тема. І час обрано вдало, коли учні ще тільки впрацьовуються в початок шкільного року, не обтяжені завданнями, а отже, участь у конкурсі сприятиме їх творчій активізації. Тим більше, що багато школярів відпочивало у селі. Їхній свіжий, неупереджений погляд, безперечно, буде корисним і нам, і самим учням. Діти у нас дуже розумні!

— **Дякую і бажаю успіхів Вам і Вашим вихованцям.**

Розмову записав
Євген ГОЛИБАРД
Фото автора

● VOX POPULI

Закінчення.
Початок на с. 1

Андрій, програміст:

1) Навчатися для мене — саме задоволення. Але я розділяю предмети на цікаві й нецікаві. З останніми складніше, навіть коли розумієш, що це потрібно знати. Дуже хотів би вчитися за кордоном, але наша система освіти набагато досконаліша, ніж у Європі. Наша система освіти спрямована дати загальні широкі і різносторонні знання, тобто вона вчить думати. А європейська — більш вузькоспеціалізована. Вона покликана зробити зі студента такого собі робота, який досконало знає свою справу, але відступ на півкроку вбік — і він просто розгубиться.

2) Закінчив внз цього року і на власній шкурі відчув усі переваги і недоліки. Насамперед хочу зазначити, що річ не тільки в недосконалості системи освіти, а й у самих учнях і студентах. Вся проблема в тому, що ми “сповідуємо” комплекс жертви. Ми хочемо, щоб нам щось “дали, допомогли, створили”, замість того, щоб брати ініціативу у свої руки і

ДЕНЬ ЗНАНЬ: НЕ ХОЧЕШ ВІДСТАТИ ВІД ЖИТТЯ — УЧИСЬ!

не шукати виправдання власному безсиллю і лінощам. Ми звикли шукати “шару”. А треба працювати над собою, вчити, складати, “вквалувати”.

3) На мою думку, Україні не обов'язково переймати західний досвід, тому що всім відомо, що наших фахівців високо цінують за кордоном. Потрібно лише удосконалити цю систему освіти, зробити її більш ефективною. Упевнений, що якість не знизиться.

Валентина Іванівна, пенсіонерка:

1) У школі не подобалося навчатися, дитиною не розуміла, що треба жити за певною ідеологією, хотілось усе робити і вчити по-своєму, а за це карали. Вже потім, після вступу до внз, стало легше. Мені пощастило, бо я обрала саме те, чим хотіла займатися все життя, тому сумлінно вчилася і навчання приносило задоволення.

2) Маю онучку, що навчається

у внз, але, здається, вона не докладає значних зусиль. Можливо, їй просто легко дається навчання, а можливо, тому, що зараз усе змінилось. Раніше ми вчили такі предмети, як політекономія, марксизм, лєнінізм, а зараз студенти чітко йдуть за програмою, і в цьому великий плюс. От тільки шкода, що діє корупція у внз й іноді складно отримати навіть залік, не заплативши викладачеві.

3) Спочатку треба навести лад у Верховній Раді, а вже потім упорядковувати систему освіти. Україна — інтелектуальна країна, наші учні мають бути забезпечені всім необхідним, а це і матеріально-технічна база, і високий рівень викладання, і гарантії того, що завтра вони не опиняться без роботи. Я б почала з капіталовкладень у цю галузь.

Володимир, будівельник:

1) Подобалося навчатися в університеті, адже студенти — вільний народ, і дві сесії на рік ніяк не псували настрою і безтур-

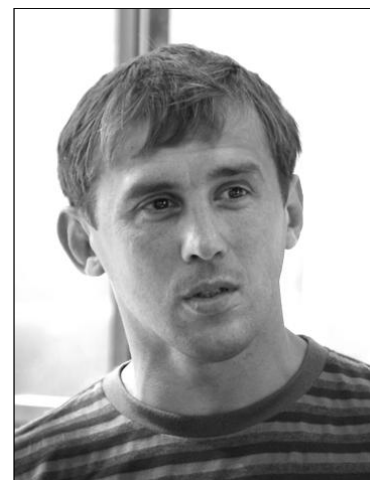
ботного студентського життя. Не можу сказати, що дуже старався вчитися, адже студентам дають поверхові знання — це всім відомо. І тільки на практиці можна здобути необхідний багаж знань.

2) Закінчив університет три роки тому, але маю братів та сестер, що досі навчаються у внз. Кажуть, що зараз усе кардинально змінилось — ввели безсесійний контроль, що з одного боку добре, бо студент витрачає менше нервів і більше працює протягом семестру. А з іншого боку — хіба встигне викладач усіх оцінити настільки, щоб не складати іспит? Це майже нереально. На мою думку, найкращий варіант — це усні іспити та співбесіди. Тільки так можна реально оцінити рівень знань.

3) Я можу порадити тільки вдосконалювати методики викладання, інформаційну базу, форми занять і систему оцінювання. Викладачі мають уніфікувати вимоги і критерії, а студенти — більше працювати над самостійним вивченням матеріалів.

Олександр, викладач:

1) Любив і люблю вчитися. У школі був відмінником, зараз викладаю у вищому навчальному закладі. Але мені не подобаються ті зміни, що відбулись у системі освіти. Не дуже розумію шкільну 12-бальну систему, так само як і Болонську. Процес переходу на неї потребує значних затрат часу. А ми маємо зараз тільки хаос в освіті — викладачі трактують по-своєму систему набору балів, хоча вітчизняна система все одно залишається домінантною, тобто викладачі так само читають предмети, так само намага-

ються щось “упхнути” в голови студентам.

2) Мій син іде цієї осені до школи. Не знаю, як цього року, але торік мене вразив той обсяг знань, що він мав вивчити і знати. Іноді навіть мені важко дати відповіді на питання з деяких дисциплін. Помітив велике завантаження дітей домашніми завданнями і рефератами. Ми живемо в інформаційну добу, і те, що зараз дитина мусить знати, не порівняти з тим, що ми вчили. У цьому є позитивні моменти, та водночас треба думати, як забезпечити молоде покоління від перенавантаження.

3) Якщо вже йдеться про освіту європейського рівня, то вона має бути такою, як у розвинених країнах Європи, а не такою, як у нас — що нічого не зрозуміло. Я не проти змін на краще, та, вочевидь, нам важко встигнути за західними нормами. Іноді мені навіть здається, що це диверсія на замовлення наших “дружніх” натовсько-московських сусідів. Кому потрібна освічена Україна?

Спілкувалася
Марія СКРИНИК,
Фото
Олександра ЛИТВИНЕНКА

Ніна ГНАТЮК

Поет Віктор Корж, автор передмов до двох перших книг Лесі Степовички, даючи їй рекомендацію для вступу до лав НСПУ, помітив у поетеси дар прозаїка, і про- рочо зауважив:

“Книга, з якою ми знайомимось, не лише- ючись байдужими впродовж читання і осмис- лення трьох її циклів, що взаємодоповнюють один одного, вінчається прозовим твором — новелою “Ой, зійшла зоря вечорова...”, зас- відчує ще одну грань художнього обдарован- ня поетеси. Це швидше лаконічна повість — психологічно-сповідальна картина подола- ння самотності, віднайдення сенсу буття і цві- ту гордого кохання. Антоніна — це та ж степо- ва Галатея, що із поезій перейшла у прозу. Зміст книги стверджує в переконанні, що в світ сучасної української літератури прийшла справжня майстриня, од якої чекатимемо но- вих творчих озарінь”.

Отож, ідеться про жанрову еволюцію пое- теси, яка заявила про себе за останнє деся- тиріччя низкою прозових творів, новел, повіс- тей і двома романами. Перший із них — пуб- ліцистичний роман-есе “Rara avis”, присвяче- ний Степанові Хмарі. Про нього схвально від- гукнулися у Києві, коли Леся у червні 2001 ро- ку презентувала книжку в Будинку письмен- ників та під час презентації її у Львівській письменницькій організації. Очевидне анти- кучмівське спрямування роману дало підста- ву присутньому на вечорі Юрієві Шухевичу, синові легендарного генерала Чупринки, зау- важити: “Пані Лесю, Ви — смілива жінка, що написали й привезли до Львова свою книгу. Ви не уявляєте, скільки зміїв шипітиме на вас і ваш роман, скільки недругів з’явиться у вас через нього і вашого (нашого) героя”. При- сутній Степан Хмара на це усміхнувся: “Пані Леся — не з боягузів”.

За цей роман Степовичка отримала об- ласну літературну премію ім. В. Підмогильно- го. Роман одержав також диплом у номінації “Кращий політичний портрет” на 2-му міжна- родному книжковому Форумі у Тернополі (2004).

На творчому вечорі Лесі Степовички у На- ціональному музеї літератури в Києві зав’яз- лася жвава дискусія про творчий шлях пись- менниці. Володимир Югов так охарактеризу- вав новий роман Степовички “Шлюб з кухлем пільзенського пива”: “Це берлінська літера- турна історія двох: українки і німця, це нова історія звичаїв, пристрастей — усього того, чого в романах, повістях, новелах досі було не так багато. Перед нами перший досвід людського спілкування, ще недавно розділе- ного залізною завісою, Муром, у мирному любовному з’єднанні.

Є наша різниця в цім світі, і талановитий підхід дуже талановитої письменниці до жи- вотрепетної теми. Є навантажений деталями матеріал, тонкі спостереження, розумний підбір картин непростого досвіду героїв із різних світів.

Леся Степовичка кладе в споруду україн- ської жіночої літератури, яка розбудовується, ще одну, свою цеглинку.

СТЕРНЕЮ ДОЛІ З ЛЕСЕЮ СТЕПОВИЧКОЮ

Ця нова українка — не зашорена хуторян- ка, вона відкрита для світу, емансипована, знає іноземні мови, жваво цікавиться мис- тецтвом, тонко сприймає поезію Гайне і Гете на їх батьківщині. І ось така жінка — в кінці ро- ману утікачка. І біжить вона не від концтабо- рів, не від оstarбайтерства, ні, — від обіймів люблячого чоловіка, від екзотичних Канар- ських островів, додому, в бідну свою Україну. Хтось прижився на солодких (чи гірких?) гер- манських хлібах, задоволений “соціалкою”. Вона не хоче бути людиною другого, третьо- го, четвертого сорту, як це судилося кожному емігранту, що полишив батьківщину. І все ж її шлях додому — не крок назад, це крок до се- бе, до своєї країни. До Руїни, яку ще нале- жить розчистити, підняти до рівня європей- ської цивілізації. Вона прагне такої праці”.

Лауреат Шевченківської премії, давній шанувальник творчості Лесі Степовички Ана- толій Дімаров поглибив аналіз творчості юві- лярки: “Ми щойно слухали вірші Степовички. Віддаючи належне її поетичному доробку, вважаю, що Леся йде традиційним шляхом прозаїка. Усі ми, пригадайте, починали з вір- шів, а стали прозаїками. Леся щось там цві- рінчала, як горобчик на гілочці. Ну, подивіть- ся на неї, чи може її витримати та тоненька поетична гілочка, на якій потрібні лише емо- ції? Ви погляньте: у її віршах над почуттями переважає аналітичний розум, розсудли- вість — це якраз властиво прозаїкам. Отож, створивши кілька збірок поезій, Степовичка

схаменулася й узялася нарешті за своє го- ловне призначення — за прозу”. Класик укра- їнської літератури високо відгукнувся про но- вий роман письменниці: “Бог нашептав Лесі створити новий роман, несподіваний, оригі- нальний, не схожий на те, що в нас є. Рідко який твір я читав з такою зацікавленістю. Це роман про пошуки щасливої долі, що завела героїню аж до Німеччини, про шлюб українки з іноземцем, про намагання реалізуватися фахово у такому звабливому світі, про розча- рування і ностальгію за домівкою.

Леся Степовичка блискуче впоралася з нелегким завданням: ознайомити читача з ментальністю німецької нації. “Чужина — це не іноземна мова, її можна вивчити, це навіть не географія, бо повсюди в Європі однаково ростуть дуби і тополі. Це не одяжина, бо мода інтернаціональна. А що тоді вона? “Чужина — це коли тобі ні з ким заколядувати”, — такого висновку доходить героїня. Під чужими зоря- ми ми втрачаємо власне світло. І на це немає ніякої ради”.

Слухаючи багатьох промовців, думалося про те, що Леся Степовичка все ж є передов- сім талановита поетеса, і не бачу нічого страшного в тім, що вона взялася за прозу. Хі- ба в Олесі Гончара, Михайла Стельмаха, Єв- гена Гуцала поетичні та прозові твори не були в органічній єдності, як джерела однієї ріки? Нова збірка поезії та прози “Стернею долі” ще чекає на свого уважного читача і критика. “Монолог Дмитра Яворницького” вражає ду-

шу українця своєю глибиною, цікавим психо- логічним ходом, що є ознакою справжнього таланту:

Торкнуся кобзи — і струна озветься,
І скрипне віз чумацький в тиші лал.
Працюйте, сестри, не шкодуйте серця!
Ще віз отой не все вам розказав!

Ще пирхне коник — де ти,
Калнишевський?

І чайка скрикне — і впаде полуда з віч:
Була цариця тут, та друга, а не перша,
А першою була — Козацька Січ!

Та все ж учасники вечора найбільше гово- рили про новий роман Лесі Степовички “Шлюб із кухлем пільзенського пива”. Неда- ремно В. Яворівський зауважив, прочитавши певною мірою автобіографічний твір: “Леся Степовичка — рідкісний “примірик” того, ко- ли природна життєва енергетика без втрат перетікає у її художнє письмо. В романі “Шлюб із кухлем пільзенського пива” — сте- повиччина реактивність емоцій, тиха хода думки, експресивний аналіз себе та окільно- го світу. Цей роман мусить жити довго, а ук- раїнська “жіноча проза” зміцніла ще на один правдивий голос”.

Так, проза збагатилася на новий голос, але щоб здобути, утвердити свій, не позиче- ний, а власний сильний голос, як тяжко треба працювати, та ще коли живеш не в столиці, а в місті, хоч і великому, та все ж у такому, де ук- раїнській душі не так просто.

Анатолій Дімаров, удруге взявши слово, відзначив: “Я хочу категорично заперечити проти того, що Дніпропетровщина — це про- вінція. Земля, яка народила Олеся Гончара, не може бути духовною провінцією. Вона зав- жди буде літературною столицею. Не прибід- нуйтеся, дніпропетровці! Вам багато дано, і з вас багато питається!”

Валентина Данилівна Гончар, вітаючи по- етесу з ювілейною датою та виходом двох но- вих книг, сказала: “Дорога пані Лесю! Вам ба- гато дано, ви така багатогранна. Ваш роман я і моя онука Леся прочитали із задоволенням. Потім у нас його “зачитали”, тому я знову хо- чу мати Вашу книжку. Із сьогоднішнього Ва- шого вечора я зрозуміла, що ми споріднені не тільки географічно, а ще й родовими імена- ми: Данило, Терентій, Нестор... А якщо сер- йозно, то ви для мене у Дніпропетровську, місті складному і суперечливому, колишньо- му місті чавуну і сталі, є мотором того укра- їнства, яке так любив і плекав Олесь Теренті- йович Гончар”.

Лесю Степовичку вітали народний де- путат України кількох скликає Степан Хмара, голова Київської організації НСПУ Віктор Ба- ранов, її земляк, відомий прозаїк Василь Со- логуб, Микола Славинський, Василь Довжик, Володимир Голобородько, Євдокія Дімарова, інші письменники, художники, артисти. Вів лі- тературний вечір заслужений діяч мистецтв, поет і драматург Валерій Герасимчук.

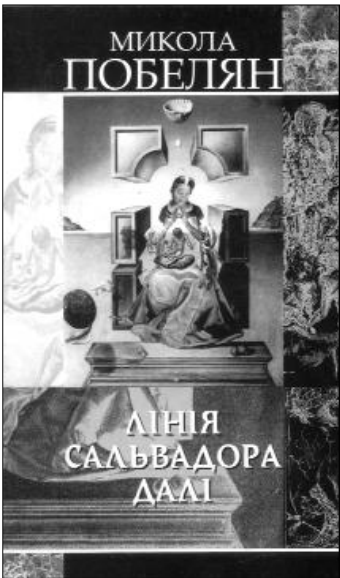
“Дорога Лесю! — сказав на прощання Во- лодимир Югов. — От вони тебе всі хвалили, хвалили. А я бажаю тобі не “затоптатися”. Во- ни хвалять, а ти їх не слухай і — пиши! Пиши! Пиши!”

НЕБЕСНА ПОЕЗІЯ ПОБЕЛЯНА

Побелян М. Ф. *Лінія Сальвадора Далі: Лірика — Х.: Майдан, 2005. — 80 с., Побелян М. Ф. Перетин льоду і вогню: Лірика. — Х.: ТАЛ “Слобожанщина”, 2005. — 84 с., Побелян М. Ф. Маргріттового пта- ха крила: Літературно-методичне видання. У 2 ч. — Х.: ХОНМІБО, — Ч. 1. — 108 с.*

Ірина КОВАЛЬ-ФУЧИЛО

Микола Федорович По- белян — не початківець на лі- тературній ниві, він має чим прозвітувати перед собою, перед читачем, перед Украї- ною. Це й понад десяток збі- рок поезії, й тисячі вдячних учнів — учасників літератур- ної студії “Грудка” ім. Станіс- лава Шумицького при Харків- ській середній школі № 108. Поезія Миколи Побеля- на — сполин про дитинство, юність, про рідне село, роз- повідь про стан душі: *Смутьнюю мій — / Вчора золоте, / Босоного; ...Й не помітив, / Як за тою грою / Проминув мені дитячий вік...*

Між обох / Долонь: / Що верхня — / Небо, / Нижня — / Чорне поле;
Прихилився / До неба він / Й сонечком / Здаєть- ся...

Загалом лірика Миколи Федоровича залишає світле враження, створює погід- ний настрій, налаштовує на приємні роздуми.

НЕДОМОВЛЕНІСТЬ ВАСИЛЯ ПОРТЯКА

Портяк В. *У снігах: Новели. — К.: Факт, 2006. — 120 с.*

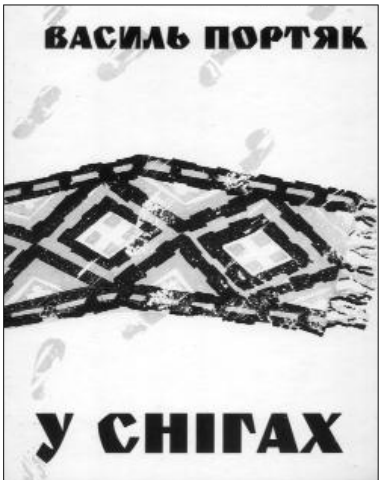
Ірина КОВАЛЬ-ФУЧИЛО

Страшні слова, коли вони мовчать...
Ліна Костенко
Новели Василя Портяка залишають дивне враження: зда- ється, наче не додивився фільму — чи не вдалося побачити за- вершення, а чи просто не уважно стежив за подіями. Доводиться перечитувати знову. Стилість, лаконізм, вираженість кожного слова — ось основні поетичні засоби прози Василя.

Як тут не згадати Стефани- ка! Недомовлене, сказане не до кінця, а то й не сказане цілком лише посилює усвідомлення трагізму. Коротко й страшно оповідає автор про трагедію ук- раїнського підпілля сорокових років: “На льцях сеї ночі зависа- ли йвасюка, а з Прислопа дві родини в Сибір загриміли”; “Найшли в Черетові сховок, але всі повтікали, тільки сестра Жвавого, що з ними була там, не умклася від пса — догнав її в

чагарях, — то розбезпечила гранату й лягла на неї” (“Гу- цульський рік”).

У прозі Василя Портяка дуже відчутно вплив Портя- ка-сценариста. Автор заз- вичай досить точно розпо- відає, де відбувається по- дія: чи то гуцульське село, чи криївка в часи підпілля, чи ярмарок, чи узбережжя моря, чи багатолюдне міс- то. Для цього він не вдаєть- ся до опису, лише називає ло- кус, а відтворенню картини сприяє сама розповідь. Читаче- ві легко відчутти атмосферу, в якій відбувається дія: напівтем- на селянська хата, всі перебува- ють у постійному напруженні й страху перед тим, що прийдуть солдати і можуть викрити, де переховується мати ватажка підпілля. По кутках прини- кли залякані діти, вони вже геть заплуталися у тому, де правед- не, де грішне. Їм важко зрозумі- ти, чому не можна занести сві- ку на місце, де закопана бабуся,

саме закопана, бо похоронити не дозволили: “Хотів я молитву прочитати, але Городов штур- хнув: “Закапивай! Ти у мене ще помолішся...” Так і загірб її...” (“Гуцульський рік”).

Увесь цей страшний час точно характеризує старий Михайло, колишній “Арсен”: “...лиш зброя, сукно і страх” (“Хованець”).

Увага до переживань зви- чайних людей у незвичайних обставинах — це чи не найваж- ливіше, що характеризує Васи- ля Портяка у його творчості.

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

“...Коли з'являюся в Женеві (а приїжджаю туди майже щоквартально і на швейцарські гонорари купую ліки для моїх юних українських пацієнтів), знаю — неодмінно побачу доньку тієї жінки... Зустрічі завжди ніби випадкові, а розпитування ті самі. Що вам розповідала мама?”

Володимир Берсенев
“Тримаю удар”

Його життя пронизали дороги. У цьому сенсі він справді син XX й XXI століть. Їхній динамізм анітрохи не дисонує з його способом життя. Тяжкі й напружені дні в клініці, які вимагають домежного напруження психічних і фізичних сил, добігають того вечора чи ранку, коли він бере споквану валізу й поспішає в Бориспіль. Устигає повідомити приятелів: “Мене два тижні в Києві не буде”. Швейцарія, Японія, Естонія, Арабські Емірати, Франція... — це не мандри змученого туриста, який, повернувшись додому, мучитиме знайомих самопрезентаціями із залученням вельми екзотичного матеріалу на взір: “Оце я та Ейфелева вежа... А це я і Лувр... А це я й англійська королева...”

Берсенев, по-перше, має небагато часу для никання по знаменитих місцях. На жаль, бо він людина надзвичайно допитлива і жадібна на культурні й історичні враження та знання. Як мовиться, і рада б душа в рай... Часу для розслаблених туристських рефлексій йому хіба що треба позичати. Майже повсюдно за кордоном він передовсім перебуває саме як лікар. Тобто, висловлюючись суворою мовою канцеляриту, “при виконанні своїх професійних обов'язків”.

По-друге, в різних країнах світу в нього чимало приятелів і добрих знайомих. Тому часто програма Берсенєва в тій чи тій країні якщо не цілком ними “прописана”, то значною мірою залежить саме від них. А вже десь між усім тим, мовлячи журналістським аргю, “на підверстку” туристські імпресії. Адже ж не на прогулянку запрошують Володимира Берсенєва, скажімо, до Швейцарії, фірми, з якими професійно співпрацює Інститут проблем болю...

По-третє, й сам Берсенев, приїхавши в котрусь із країн, одразу ж кидається до медичних чи фармацевтичних структур. Тему зустрічей або диктує він, або задають вони. Навіть якщо з Києва він може не мати певної адресациї, то вона може з'явитися після прибуття в ту чи ту країну. Колись Горький сказав, що кожна людина горбата своєю професією. Ця своєрідна дефініція чи не найяскравіше характеризує саме Берсенєва. Він завжди лікар і ще багато разів — лікар. Але — не безіменний і середньостатистичний, а саме — Берсенев. Тобто — з голосною репутацією та індивідуально виразною і напродив конкретною лінійкою поведінки й сферою професійних зацікавлень. А про його медичний досвід і сюжет професійної кар'єри, які неодмінно накладають специфічний відбиток на контакти з іншими і його пропозиції до них (звичайно ж, традиційна тема протибольових кабінетів) вже й говорити зайве.

Як це часто буває, в поїздках підстерігають його всякі пригоди. Одні він згадує з усмішкою. Тепер. А тоді геть не смішно було.

Як уже мовилося, горбачовська “перестройка” стала початком загибелі добре відлагодженого механізму берсенєвського відділу при Інституті ортопедії, що його керівництво інституту сприймало як небезпечну загрозу для

ПРИВАТНА СПРАВА ДИСИДЕНТА В НАУЦІ

Вісім років тому я важко захворів. Навіть не міг ходити по квартирі.

Настрій був, як кажуть, відповідний. Вирок консиліуму відомих лікарів: тільки операція. І тоді мені пощастило — мої приятелі приконвоювали мене до Володимира Берсенєва, якого вони знали, а я не знав. Вони запевнили, що Берсенєв визволить мене з біди. Я їм не повірив.

Під час лікування я спостеріг у Берсенєва ті риси, які, на мою гадку, мають бути в ідеального лікаря. І я сказав собі: якщо він мене вилікує — напишу про нього книжку. Він мене вилікував. Емоційна спонка розповіді про нього читачам обросла розумінням унікальності цієї постаті в нашій медицині.

Книжка вже готується до друку у видавництві “Ярослав Вал”. Вона називається “Приватна справа дисидента в науці”.

Уривок із неї пропоную увазі читачів.

існування установи загалом. Зважаючи, як збільшується фінансування на цю “команду”, як розширюється її технічна база, керівництво екстраполювало цю ситуацію на майбутнє і робило відповідні висновки.

Саме в цей час Берсенев несподівано для себе одержує пропозицію практикувати в Західному Берліні. Тоді ще не впала зловісна Берлінська стіна, ще дві Німеччини — Східна і Західна — протистояли одна одній, але здавалося, що нескінченна політична зима закінчується, в повітрі вже запахло весняними переминами. Одне слово, мало бути щось справді нове. Свідченням тому й ця подія, що сприйнялася майже як сенсація: радянського вченого запрошують на роботу до ФРН. Як мовиться, не більше й не менше.

Мабуть, трохи переоцінював Володимир Андрійович рівень своєї засекреченості.

Є такий анекдот.

Посилають шпигуна до Радянського Союзу. Ретельно інструктують його, щоб він усе запам'ятав і діяв за виписаним сценарієм.

Має з'явитися на адресу таку й сказати такі слова, що означають пароль.

І ось шпигун прибув туди, куди його направляли.

Відчиняє перед ним двері помешкання чоловіка з густим духом перегару.

Прибулець тихо шепоче йому магичні слова.

— А... то ти до шпигуна! — розчаровано мовить чоловік. — Він живе поверхом вище!

Якщо бувало, що й ми, смертні, знали в Радянському Союзі значно більше, аніж нам належалося знати, то чому б не знали західні служби, які й утворені для того, щоб володіти інформацією певного характеру?

Принаймні в цьому переконує сучасний фольклор.

Не можу втриматися від спокуси, щоб не розповісти ще один анекдот.

Готується чергове засідання політбюро.

Бровоносець Брежнев суворо наказує секретарці, щоб вона нікого не випускала з зали засідань і нікого туди не впускала. Бо ж, мовляв, не встигнуть посідати, як уже негайно радіо “Свобода” передає, що то за розмова була і що хто там говорив.

І ось наші геронти засідають. Радяться про те, як далі боротися за мир і будувати комунізм у всьому світі. А Черненко ніяк не хоче про те говорити і все проситься вийти. “Сиди!” — суворо наказує йому Брежнев, а в його голові вже блукають неясні здогади.

І тут до зали засідань усакає збентежена секретарка.

— Леоніде Іллічу, зойно прозвучало екстрене повідомлення ра-

діо “Свобода”: “На засіданні політбюро впісявся Костянтин Устинович Черненко!...”

Тим, що робила команда Берсенєва, не могли не зацікавитися на Заході. І ніяке втаємничення не приховало важливості тематики досліджень та результатів практики цієї групи вчених. Окрім того, чимало матеріалу про здобутки Берсенєва йшло й відкритою інформацією (монографії, публікації в наукових журналах, доповіді на конференціях...).

Отож німці (не східні прорадянські) знали, кого до себе запрошувати. Цікаво, що відповідні інстанції тут, до яких Берсенев звернувся з запитанням, як йому бути, відразу ж — за добу! — забезпечили його двома закордонними паспортами. Службовим і цивільним.

Вилетів туди.

Прилетів.

Ось вона, одна з цитаделей капіталізму, якою лякають радянських людей.

Доброзичлива професійна публіка з цікавістю сприймає лікаря Берсенєва.

Прискіпливо приглядається. Прицінюється. Він добре все розуміє і відчуває. І в нього немає ніякого хвилювання — лікар Берсенев упевнений у собі. А ще він давно навчився за будь-яких умов зберігати самовладання.

А ось уже й професійне визнання.

Берсенев реабілітував пацієнта, що зазнав важкої мозкової травми. Почув голосні суперлативи на свою адресу.

Отже, його визнали. Здається, відкриваються добрі перспективи.

Те, що почало валитися в Києві, може мати відчутну підтримку тут. Якогось дня лунає дзвінок із радянського посольства в НДР: “Є привід для зустрічі. Коли відлітатимете додому? Лікар усім потрібний.”

І ось його літак сідає в ендеєрівському Берліні.

Берсенєва справді зустрічають два кремези з виразно військовою виправкою. Коментарі, як мовиться в такому разі, зайві. Своїм досвідченим оком Берсенев одразу ж їх розконспірував. Але він не знав тоді ще двох подробиць.

Перша: один із зустрічальників — резидент радянської розвідки у Східній Німеччині.

Друга: представники розвідки Західної Німеччини ретельно зафільмували зустріч у Берлінському аеропорту. І зробили висновок: Берсенев — не тільки лікар. Або й не стільки лікар. Одне слово, занесли його в реєстри агентів радянської розвідки. І, можливо, не найнижчого рангу.

Про все це Володимир Андрійович довідався аж через якийсь десяток літ, коли доля звела його з людьми, які готували режисуру

Володимир Берсенєв

тієї зустрічі в аеропорту. Не випустити Берсенєва для співпраці з ФРН було політично накладно — не ті вже наставали часи. Можна було все зробити простіше. Ось так — візуально скомпрометувати. Що й було блискуче зроблено. Переконливо, як у театральному спектаклі за системою Станіславського.

А тоді Берсенев довго ламав собі голову, чому ж у нього з німцями не склався професійний роман. Адже все так блискуче починалося. Судячи з їхньої першої реакції, зарекомендував він себе якнайкраще.

Система знала, що і як робити.

А Берсенев не знав, що він знову став невідомим, хоч ізвідси його могли випустити, але там не хотіли впускати.

Його “законсервували”. Тому ставка на західний “фронт” тоді не спрацювала.

Замість їздити до Європи він і далі їздив у Москву та в Естонію.

Те, що могло статися вже тоді, не сталося.

Або, скажімо, така пригода. Десь одразу по проголошенні державної незалежності України до Швейцарії вперше прилетів пасажирський літак зойно утвореної української авіакомпанії. На літаку, як і належить, державна символика. Саме вона й збентежила полісменів — невідомі розпізнавальні знаки на фюзеляжі літака. Що це за країна? Глянули суворі стражі порядку в свої інструкційні каталоги, а там такого прапора немає. А що, як це якісь терористи захопили літак і приземлилися в швейцарському аеропорту?

Як діяти?

Про всяк випадок почали блокувати авіалайнер. З годину побули його пасажери в ролі заарештованих. Аж доки на вищому рівні з'ясували, що прилетіли сюди ніякі не терористи, а громадяни нової незалежної держави.

А серед них був і лікар Володимир Берсенев, який не знав тоді, що йому доведеться тепер хтосьнаскільки разів прилітати до Швейцарії і що там дуже високо оцінять його медичне мистецтво.

Як мовиться, немає пророка у своїй Вітчизні, зате є дорогийцінний шанс, щоб тебе визнали й оцінили чужі. Щоб ти став пророком для них. Тоді, може, й удама на тебе звернуть увагу.

Берсенев пише про ту історію: “Познайомився з директором досить поважної медичної установи, на наш вимір — середніх масштабів НДІ, що правда, з віковою історією. Фірма має заслужено висо-

ку репутацію в медичному світі. Так ось, участь держави в особі кантона у фінансуванні наукових робіт зводиться там лише до виплати зарплати директорові і провідним співробітникам. Та до деяких пільг в оплаті приміщень. Усе! Решту — субсидії та інвестиції на проведення досліджень — добувай сам.

Вважається, що завжди знайдуться бажаючі вкласти гроші в розробку нових ідей, необхідних суспільству та перспективних для прибутку. Не зміг захопити і повернути спонсорів надійними гарантіями — вибачай. Не один ти потребуєш умов для роботи...”

Це — для тих, хто вважає, що “там” усе тільки прекрасно, бо “там”, мовляв, добрий дядечко готовий розв'язати всі твої проблеми. Ти тільки пальчиком його помани, а він уже відразу, мов за щучим повелінням, тут — і віддано дивиться тобі в очі.

Берсенев не ідеалізує світу, який перед ним відкрився. Незважаючи на всі колізії позаду, в часи присмерку соціалізму, він прекрасно розуміє: там для вчених було й багато сприятливого. Невипадково ж він любить повторювати популярну сентенцію фізиків: “Задовольняти свою цікавість за державний кошт — незмінний привілей ученого”. “Хоча, за всіх вад соціалістичної системи, чи не звідси той запас фундаментальних відкриттів, що й досі живить прикладні вітчизняні науки”, — пише він у книжці “Тримаю удар”.

У поїзді до Швейцарії Берсенєва спостигла така пригода.

Під час вечірки на віллі нового знайомця лікар познайомився з його тещею.

Жінка знемагала від нестерпного болю. Берсенев допоміг їй — вона забула про своє лихо. Жінка була йому невимовно вдячна. Вона також перейнялася до лікаря особливою довірою. Розповіла про своє життя, про найголовніші свої прикраси. Висповідалася, мов у священика. “Людина захотіла виговоритись у чужі вуха, не здатні рознести таємницю по світу”.

Пізно ввечері подружжя спохопилося, що жінки в її кімнаті не було.

Її шукали цілу ніч. Повсюдно. І не знайшли.

А наступного дня виявили жінку на цвинтарі. Вона, нежива, сиділа на лавці.

Прийняла величезну дозу снодійного. Не помилково. Таким був її вибір. “Обличчя її було незвично умиротвореним і спокійним...”

Відтоді Берсенев часто зустрічається в Женеві з донькою покійної, яка щоразу розпитує: “Що вам розповіла мати? Ви ж останній, з ким вона говорила перед смертю...”

Він мовчить. Навіть не намагається згадувати її пристрасного монологу. Те, що вона говорила, не було призначено для переказування.

За цим сюжетом — одна з багатьох загадок життя. Як йдуть на той світ разом із людьми.

“Тіло жінки роками терзали нестерпні муки. Та ще більше страждала душа. Від неможливості повернути час і перепитати на чистий аркуш негідний вчинок у далекому минулому. Не заріс він для неї терном забуття. Честь дорожча за життя — не порожня фраза, як декому видається у наш прагматичний вік.

Висповідалася у сторонні вуха, звільнила душу і вирішила, що можна спокійно піти. Чому лікарєві, а не священику — не мені питати. Та й нема в кого...”

Далі буде.